

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ, І КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 15 (610)

Субота, 12 красавіка 1947 года.

Цана 50 кап.

Мастацтва рэспублікі да 30-й гадавіны Кастрычніка

Па ўсёй нашай краіне шырока разгарнулася сацыялістычнае спарбніцтва, прысвечанае 30-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Працоўныя горады і вёскі імкунца новымі вытворчымі поспехамі, павышэннем вытворчасці працы і ўраджайнасці сацыялістычных палёў, строгай эканоміяй дзяржаўных і грамадскіх сродкаў дасягнуць новых агульных поспехаў сацыялістычнага будаўніцтва. Паспяховае выкананне і перавыкананне планаў другога года новай Сталінскай пяцігодкі да 7 лістапада — вось варты падарунак, які рыхтуюць працоўныя краіны да 30-й гадавіны Кастрычніка.

На фоне гэтага ўсезгульнага працоўнага ўздыму зусім зразумелым з'яўляецца імкненне работнікаў беларускага саветаў мастацтва паказаць у дні вялікага свята саветскага народа лепшыя ўзоры сваёй творчасці.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя ў нашай краіне пакладае аснову нараджэння новага, сапраўды агульнанараднага, саветскага сацыялістычнага мастацтва, стварыўшы для яго ўсе ўмовы набачанага росквіту.

У лістападзе гэтага года народы Саветаў Саюза будуць падводзіць вынікі дасягненняў за 30 год свайго вольнага дзяржаўнага існавання і сацыялістычнага будаўніцтва ва ўмовах саветскай улады. Народнае слаўнае Кастрычнікам беларускае мастацтва прадманструе вялікі дасягненні. Найбольш поўнаму паказу гэтых дасягненняў наша партыя надае вялікае палітычнае значэнне. Адсюль і вялікае палітычнае значэнне падрыхтоўкі да 30-й гадавіны Кастрычніка.

Само сабой зразумела, што падрыхтоўка да кастрычніцкага свята павіна праходзіць пад знакам агульнага палепшання работы тэатраў і канцэртных устаноў, паглыблення і ўдасканалення творчасці мастакоў і кампазітараў, пашырэння ў творах мастацтва тэм, якія адлюстроўвалі б дасягненні саветскага народа за 30 год існавання сацыялістычнай дзяржавы.

Партыя патрабуе ад мастацкай інтэлігенцыі актыўнага ўтварэння ў жыццё працоўных нашай краіны, паказу гэтага жыцця ў глыбока-ідэйных і высокамастацкіх творах тэатра, жывапісу, скульптуры, музыкі. Есць усе падставы сцвярджаць, што пасля агульнавядомага пастаноў ЦК ВКП(б) аб літаратуры і мастацтве і даклада тав. А. А. Жданова «Аб часопісах «Звезда» і «Ленінград» беларускае саветскае мастацтва зрабіла значны крок наперад і прадаўжае паспяховае выкананне патрабаванняў партыі і народа.

Аднак, неабходна адзначыць, што арганізаваны бок падрыхтоўкі да 30-й гадавіны Кастрычніка прымушае каляць значна лепшага. Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Саюз мастакоў і Саюз кампазітараў не зрабілі яшчэ ўсяго таго, што ад іх залежыць, каб дапамагчы творчым калектывам, мастакам і кампазітарам найбольш шчыльна працаваць над творами, якія прысвечаны 30-й гадавіне саветскай улады.

Больш таго. Многія тэатры рэспублікі да гэтага часу яшчэ не ведаюць, над якой п'есай яны будуць працаваць, каб падрыхтаваць кастрычніцкі спектакль. А гэта-ж павінен быць лепшы спектакль за ўсю гісторыю існавання таго ці іншага тэатра. У ім павіны быць заняты лепшыя акторы, ён павінен мець найлепшае афармленне, яго павінен ставіць лепшы рэжысёр. Тэатральны аддзел Кіраўніцтва па справах мастацтва дапушчае празмерную лагоднасць, калі лічыць, што шэсць з паловай месяцаў, якія засталіся да кастрычніцкіх свят, настолькі значны тэрмін, што няма асаблівых падстаў турбавацца ўжо цяпер аб святочных спектаклях.

Апошняя паседжанне выставачнага камітэта Усебеларускай мастацкай выстаўкі, якая прысвечана 30-й гадавіне саветскай улады, паказвае, што арганізацыйна-творчая работа ў Саюзе саветскіх мастакоў БССР пастаўлена далёка не добра. Досыць спясацца на адносную тэматычную беднасць работ, над якімі працуюць мастакі. У спісу работ, на якія з мастакамі заключаны дагаворы, вельмі мала прысвечана тэме аднаўлення калгаснай вёскі. Толькі адна карціна прысвечана тэме аднаўлення горада, адна — індустрыяльнай тэматыцы. Зусім адсутнічаюць карціны, у якіх адлюстроўвалі б дасягненні беларускай саветскай культуры, на палотнішчах мастакоў не знаходзіць адлюстравання Сталінскай Канстытуцыі ў дзейні, няма шырокіх тэматычных палотнішчаў, на якіх была б паказана дзейнасць у Беларусі ў першыя гады саветскай улады праслаўленых сучаснай большавіцкай партыі Фрунзе, Орджанікідзе, Кагановіча, Мяснікова і іншых. Той факт, што ў свой час было створана некалькі карцін, прысвечаных паказу гэтых вобразаў, зусім не выключае неабходнасці распрацоўкі такіх тэм у новых творах выяўленчага мастацтва. Рад іншых вельмі важных тэм не знаходзіць свайго ўвасаблення ў апошніх творах беларускіх мастакоў. Аднак, пры наўнясці поўнай аперацыйнасці, Саюз мастакоў яшчэ цяпер здолеў бы ў гэтай ступені выправіць становішча і ўзбагаціць юбілейную выстаўку больш шырокім паказам тэматычных работ, у якіх паўнёй было б адлюстравана жыццё беларускага народа за 30 год саветскай улады.

Алеутнасць неабходнай арганізацыйна-творчай работы адчуваецца і ў Саюзе кампазітараў БССР. А іменна цяпер, калі ідзе ўзмоцненая работа над творами, якія прысвечаны 30-й гадавіне саветскай улады, неабходна, каб кожны акт оперы ці балета, кожная частка сінфоніі ці увертуры абмяркоўваліся б кампазітарамі з тым, каб іх аўтары здолелі атрымаць глыбока-прынцыповую таварыскую крытыку сваіх твораў і выправіць заўважныя хібы.

Да кастрычніцкіх свят застаўся невялікі тэрмін. Неабходна, каб тэатры, мастацкія ўстановы і творчыя саюзы ўсямерна ўзмацнілі сваю падрыхтоўчую дзейнасць з тым, каб да дня 30-й гадавіны саветскай улады мастацтва беларускага народа здолела б прысці з выдатнымі дасягненнямі.

Да 17-годдзя з дня смерці В. В. Маякоўскага



В. Маякоўскі 3 ВЕРША „ДЗВЕ МАСКВЫ“

Не трэба быць пракокам-прадбачцам, праніклівым вокан свяцішай тройцы, каб бачыць Маскву у кіпенні і працы, каб бачыць, як новае ў людзях мношства.

І там і тут паўстае з рынтаванню паштамі, то Ленінскі інстытут.

Дыры мятровыя потам паліты, каб ветра хучэй пад зямлёй паляцеў, з-пад іхніх пакоў міграпалітаў сюды каб вылез метрапалітэн.

Глядзіш з захапленнем, застыўшы на месцы, як машыны ўздымаюць пылу пласты, як цесляры з небаскроба «Известий» плююцца на іх, на Страсцы манастыр.

А там замест коней цяжкага храпення грук, грукавы, аўтабусаў пыхценне.

Здаецца, што цэнтр-ядро прарвала Садовых калёно і Кароўіх калёна.

Як верш вінтом мацуе развітаную прозу, — з «Серп-Молатом» працуе завод «Зары» і «Розы».

Расце уяўленне аб новым горадзе, што вёску глухую пагоніць на кордзе.

Хіснецца, устане, і падцягнецца сонніца, давядзецца і ёй трактарэў і фардзоніца.

На шпілі чырвоны штандар гарыць, Крэзьм — гіссонны, і сены Масквы клічуць спяшачца, клічуць тварыць, са Спаскай кідаючы гімн баявы.

(1926 г.) Пераклад з рускай мовы.

ПАЛАЗЭННЕ аб беларускім рэспубліканскім конкурсе на лепшыя сучасныя саветскія п'есы

I. Мэты і задачы конкурсу

1. Беларускі рэспубліканскі конкурс на лепшыя сучасныя п'есы для драматычных тэатраў і тэатраў юнага глядача праводзіцца Кіраўніцтвам па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР і Саюзам саветскіх пісьменнікаў БССР і з'яўляецца першым тураў Усеаюзнага конкурсу на лепшыя сучасныя саветскія п'есы, якія аб'яўлены ў адпаведнасці з пастаноўца ЦК ВКП(б) ад 26 жніўня 1946 года «Аб рэпертуары драматычных тэатраў і мерах па яго палепшэнню».

Конкурс мае сваёй мэтай узняццё ідэйна-мастацкага ўзроўню рэпертуара тэатраў, стварэнне яркіх, поўнацінх і ідэйных і мастацкіх адносін сучасных саветскіх п'ес, якія праўдліва паказваюць жыццё саветскага грамадства ў яго наспынным руху наперад, які садзейнічаюць далейшаму развіццю лепшых бакоў характару саветскага чалавека, выходзяць саветскі народ, саветскую моладзь у духу камунізма.

2. Творы, якія прымаюцца на конкурс, павіны паказваць перадавых людзей нашчага грамадства, адлюстроўваць сучаснае жыццё саветскага народа, жыццё саветскіх рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, падзеі Вялікай Айчыннай вайны, гарачую працу саветскага народа па выкананню новай сталінскай пяцігодкі, барацьбу за стварэнне і ўмацаванне саветскай дзяржавы, кіруючую ролю партыі Леніна—Сталіна ў развіцці саветскага грамадства, барацьбу прагрэсіўных сіл чалавечтва супроць фашызма і рэакцыі.

II. Умовы конкурсу

3. У конкурсе могуць прыняць удзел саветскія пісьменнікі і ўсе жадаючыя з ліку грамадзян СССР.

4. На конкурс прымаюцца ненадрукаваныя і не пастаўленыя на сцэне шматактывыя п'есы любога жанра, напісаныя для драматычных тэатраў і тэатраў юнага глядача (драма, трагедыя, камедыя і г. д.) на адной з моў народаў СССР.

5. Аўтары прадстаўляюць перадрукаваны на машынным рукапісе п'есы ў адным экзэмпляры пад дэвізам. Да рукапісу павінен быць прыкладзены пад тым-жа дэвізам заклёны канверт, у які ўкладваецца лістак з указаннем імя, імя па бацьку, прозвішча і дакладнага адраса аўтара.

6. Для разгляду драматургічных твораў, якія паступаюць ад аўтараў на конкурс, ствараецца рэспубліканскае журы.

III. Арганізацыя і тэрміны правядзення конкурсу

7. За лепшыя драматургічныя творы ўстаноўлены звышзвычайна аўтарскага ганарара месць прэмія: адна — першая прэмія ў размерні 25.000 рублёў, дзве другія прэміі па 20.000 рублёў кожная, тры трэція па 15.000 рублёў кожная і шэсць ўзнагарод для заахвочвання: дзве па 5.000 рублёў, чатыры па 3.000 рублёў.

8. П'есы, якія атрымалі ўсеаюзнае прэміі, не могуць быць адначасна рэспубліканскімі прэміямі і ўзнагародамі для заахвочвання.

9. Драматургічныя творы, якія не атрымалі прэміі, але заслужылі паводле сваёй тэмы ўвагі, са згоды аўтара могуць быць рэкамендаваны ў асобныя тэатры для далейшай працы над імі.

10. Драматургічныя творы, якія атрымалі на беларускім рэспубліканскім конкурсе прэміі, будуць надрукаваны.

11. Беларускае рэспубліканскае журы вядзе працу па арганізацыі конкурсу і яго прапагандзе ў межах сваёй рэспублікі, прымае і разглядае ўсе драматургічныя творы, якія паступаюць на конкурс, прадстаўляе лепшыя з іх на другі тур конкурсу, арганізоўваючы пераклады на рускую мову п'ес, якія прадстаўлены на конкурс, і прысуджае рэспубліканскія прэміі і ўзнагароды для заахвочвання. Рацённы рэспубліканскага журы аб прысуджэнні прэміі і ўзнагароды для заахвочвання друкуюцца пасля вынесення рашэння журы Усеаюзнага конкурсу.

12. П'есы ад аўтараў рэспубліканскім журы прымаюцца да 15 чэрвеня 1947 года. Разгляд і адбор п'ес на другі тур конкурсу павіны быць праведзены да 10 жніўня 1947 года.

П'есы, якія адабраны рэспубліканскім журы, накіроўваюцца на разгляд журы Усеаюзнага конкурсу разам з нераскляенымі пакецімі, у якіх знаходзіцца прозвішча, імя і адрас аўтара.

13. Канчатковыя вынікі конкурсу павіны быць аб'яўлены не пазней 1 кастрычніка 1947 года.

14. Прэміі прысуджаюцца журы закрытым галасаваннем прэстай большасцю галасоў.

15. Рукапісы, якія прысланы на конкурс, ствараецца рэспубліканскае журы, аўтарам не звартаюцца.

Да 800-годдзя Масквы

5-га красавіка ў Беларускім Дзяржаўным універсітэце адбыўся вечар, прысвечаны 800-годдзю Масквы.

Студэнты і навуковыя работнікі універсітэта праслухалі даклады «800 год Масквы», «Масква ў перыяд трох рэвалюцый» і «Масква сёння».

У канцэртнай аддзяленні былі выкананы творы саветскіх паэтаў і кампазітараў 26 Маскае.

Грамадскае жыццё шырока адзначае 800-годдзе Масквы. У памяшканні педагагічнага інстытута праведзены вечар, прысвечаны юбілею. Доклад на тэму «Масква — сэрца нашай Радзімы» зрабіў кандыдат гістарычных навук тав. Коцэтаў. У канцэртнай праграме быў паказаны літаратурна-мастацкі мантаж, прычым вершы Лермантава, Рылскага, Джамбула, Коласа аб Маскве.

На буйнейшых прадпрыемствах і ва ўстановах агітатары праводзяць гутаркі аб Маскве.

Артысты выязджаюць у калгасы

У Лагойскі раён, Мінскай вобласці, выязджае бригада артыстаў Дзяржаўнага тэатра оперы і балета і Дзяржаўнай філармоніі БССР.

У складзе бригады заслужаны артыст БССР І. Мураман, артысты К. Пуроўскі, В. Самсонаў, В. Накрасаў, Ю. Матраў, Р. Кіндэль, Н. Шым і Н. Золатава, цырульнік С. Навіцкі і Х. Шмелькін.

Бригада будзе знаходзіцца ў раёне 7—10 дзён. Яна выступіць з канцэртнамі перад калгаснікамі і дапаможа раённаму Дому сакультуры наладзіць работу гуртоў самадзейнасці. Артысты павялі ў раён бібліятэку, якую сабралі работнікі опернага тэатра.

Гэтымі днямі група артыстаў Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы выязджае ў Бягомльскі раён (Мінская вобласць).

Тэатр пакажа на раённай сцэне спектакль «Паліліна» Я. Купалы і мантаж спектакля «Платон Крэчат» А. Карнейчука. У Бягомльскім раённым Доме сакультуры будзе адзена электраабсталяванне, а таксама бібліятэка, якую рыхтуюць работнікі тэатра.

На час вясновай сябу ў раёны Брэсцкай і Пінскай абласцей выехала бригада артыстаў Ансамбля беларускай песні і танца пад кіраўніцтвам Р. Шырмы.

У Брэсцкай вобласці гэтай бригадай дадзена ўжо 8 канцэртаў.

У сярэдзіне красавіка з Мінска для мастацкага абслугоўвання калгаснікаў выязджае бригада Беларускай Дзяржаўнай Філармоніі.

Беларуская Дзяржаўная эстрада накіроўвае ў Палескую і Пінскую вобласці дзве канцэртныя бригады. Іх узначальваюць артысты Б. Аглінцаў і А. Горскі.

У праграме выступленняў бригад — палітычная сатыра, музыкальныя і драматычныя нумары.

Для культурнага абслугоўвання калгаснікаў у перыяд вясновай кампаніі ў сельгасарцель, саўгасы і МТС Бабруйскай вобласці выязджае абласны драматычны тэатр. У Слуцкім раёне ўжо працуе бригада артыстаў. Канцэртныя бригады выязджаюць у калгасы Кіраўскага, Гаўскага і Лебаньскага раёнаў.

Да выстаўкі выяўленчага мастацтва

Пінскі Дом народнай творчасці рыхтуецца да абласной выстаўкі выяўленчага мастацтва, якая павіна адрыцца 3 ліпеня — у дзень вызвалення Беларусі ад нямецкіх захопнікаў.

Мастацкі вобласці працуюць над новымі творами для гэтай выстаўкі. Разбар па дрэву А. Шахноўскі заканчвае вялікую работу «Адход у партызаны». Ён зроблена драўляная міса з беларускімі арнаментамі і рыхтуецца рад гравюр.

На выстаўку прыбылі ўжо работы А. Гуляева. Сярод іх скрыпка, аздабленая інкруставанай з 1750 частак. Тав. Гуляеў заканчвае таксама інкруставаную футляра для «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)».

Мастак Я. Каўко (Лунінец) заканчвае тры вялікія карціны: «Партызаны ля волішча», «Партызаны пасля бою» і «На шляху да Масквы».

Мастак тав. Рубановіч і яго вучань С. Кузьміч працуюць над карцінай «Восень». Інкруставаны герб БССР рыхтуе Н. Шудрык.

Цікавы альбом замалёвак з натуры прыслаў на выстаўку К. Казелка (Давіла-Гародок). Над карцінай «Неаскаронія» працуе мастак К. Макрыдзін. Я. Пухоў зрабіў для выстаўкі рад керамічных работ і цяпер рыхтуе карціну «Выбары ў Пінску ў 1946 годзе».

Мастацкая самадзейнасць у час вясновай сябу

Калектывы мастацкай самадзейнасці Беларусі рыхтуюцца да абслугоўвання калгаснікаў у час вясновай сябу.

У Ельмінскім сельсавеце, Хоцімскага раёна, створана агітбригада, якая рыхтуецца да выступленняў на полі. На палевых станах Быхаўскага раёна будзе выступаць хор калгасы «Рэвалюцыя» і рад іншых калектываў.

Баранавіцкі клуб чыгуначнікаў арганізаваў для абслугоўвання калгаснікаў у час вясновай сябу дзве канцэртныя бригады.

У Ельмінскім сельсавеце, Хоцімскага раёна, створана агітбригада, якая рыхтуецца да выступленняў на полі. На палевых станах Быхаўскага раёна будзе выступаць хор калгасы «Рэвалюцыя» і рад іншых калектываў.

Баранавіцкі клуб чыгуначнікаў арганізаваў для абслугоўвання калгаснікаў у час вясновай сябу дзве канцэртныя бригады.

Рэспубліканскі Дом народнай творчасці разаслаў па месцы аднаактныя п'есы, вершы, апавяданні і невялікія драмы кампазітараў.

У адказ на зварот

У бібліятэках Бабруйска

Да Вялікай Айчыннай вайны ў дзесяці бібліятэках Бабруйска налічвалася звыш 300.000 кніг. Толькі адна цэнтральная бібліятэка імя А. С. Пушкіна мела 200.000 кніг, большасць з якіх — мастацкая літаратура.

Пасля вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачалося аднаўленне бібліятэк горада. У Бабруйску самай буйнай з'яўляецца абласная бібліятэка імя А. М. Горькага. Тут ужо ёсць каля 30.000 кніг. Штодзённа наведвае яе звыш 200 чалавек.

Работнікі бібліятэкі былі праведзены — канферэнцыя чытачоў па раманы Фалдзеева «Маладая гвардыя», лекцыі і гутаркі на тэмы: «Сталін у творчасці народаў СССР», «Вобраз маладога саветскага чалавека ў мастацкай літаратуры», «Советская літаратура і Вялікая Айчынная вайна», «А. М. Горькі — вялікі рускі пісьменнік» і іншыя. Таксама наладжваюцца бібліятэкі-перасоўкі для сельскіх мясцовасцей, арганізоўваюцца так званыя «літаратурныя дзеньнікі» з выразкамі а газет і часопісаў. У любы час чытач можа знайсці і бібліятэку імя А. М. Горькага.

На будынках прадпрыемстваў і ва ўстановах агітатары праводзяць гутаркі аб Маскве.

Агульны сход работнікаў Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці выклікаў на сацыялістычнае спарбніцтва Віцебскай абласці Дом народнай творчасці.

Па даручэнню схода падпісалі: ПАЛЯКОУ, БАРЦЭВІЧ, КАПЕЦ.

У адказ на зварот

3. Забяспечыць высокаізданым рэпертуарам сельскія калектывы мастацкай самадзейнасці.

4. Узначаліць сацыялістычнае спарбніцтва паміж раённымі Домамі культуры, калектывамі мастацкай самадзейнасці па лепшае абслугоўванне калгаснікаў.

5. З мэтай абмену вопытам практыкаваць выезды асобных калектываў мастацкай самадзейнасці ў бліжэйшыя раёны і калгасы.

Агульны сход работнікаў Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці выклікаў на сацыялістычнае спарбніцтва Віцебскай абласці Дом народнай творчасці.

Па даручэнню схода падпісалі: ПАЛЯКОУ, БАРЦЭВІЧ, КАПЕЦ.

На будынках прадпрыемстваў і ва ўстановах агітатары праводзяць гутаркі аб Маскве.

А. КАГАН.

З твораў, прысвечаных новабудуёлям Рэспублікі

Макар Паслядовіч закончыў работу над апо-
весцю „Цёплае дыханне“, прысвечанай паказу жыцця
рабочых, будаўнікоў гіганта новай Сталінскай
цяжкобудуальнага завода.

Поўнаасцю аповець будзе апублікавана ў ча-
соніку „Беларусь“. Ніжэй мы друкуем урывак з
гэтай аповеці.

ЧАЛАВЕЧЫ СЛЕД

Макар Паслядовіч

«Жыць, а не туляцца». Чалавек у афі-
цэрскім кіцелі паўтарыў гэтыя сямёнавы
словы, як свае ўласныя. Сямён яшчэ не
ўвайшоў, добра ён сказаў, ці не. Яму здавалася,
што Шайбак і Саламака гаварылі
пра тое, што ў іх пыталіся, і толькі ён
адзіна адыйшоў у бок ад тэмы. Захоплены
зніянку, ён ім сказаў: «тэ, чаго, можа, і
не патрэбна было гаварыць. Каму гэта шка-
давае слухаць, па што ты сюды прыхаў?
Тэ, што хвалюе асабіста цябе, можа зусім
не хваліць другіх! І Сямёну здавалася,
што ён сказаў не ўсё, каб можна было зра-
зумець яго думку, ён сказаў нязграбна.
І вась цяпер, калі прайшоў пэўны час пасля
замышлення, Сямён адчуў вялікае незадаваль-
ненне тым, як ён трымаўся ў кабінце Ко-
раба. Многае засталася не выказаным, га-
лоўная ж думка не даведзена да канца.
У дадатак, выхадзіць разам з Шайбаком і
Саламакам ад пачаткова будаўніцтва, ён
зачапіўся за тоўсты пышны дыван і ледзь
не паваляўся. Гэта значыць, зрабіў яшчэ
адну нязграбнасць, якая далучалася да
першай! Што цяпер падумае пра яго Ма-
рына Навіцкая?

Марына Навіцкая збралася ісці дадому.
На яе стала ўжо не было папер.

— Што, даўшыца, — вярнуўся да Ма-
рыны стары Шайбак — ужо выканала дзён-
ную норму?

— Кажуць, што выканала, таварыш Шай-
бак, — адказала дзючына і ўзяла пад
паху жоўтую скураную сумачку.

Шайбак хвіліну пачаў, затым прамовіў
строго:

— А вось мы зараз паглядзім, колькі ты
за дзень паперы спісала! У нас такі пара-
дак, што калі план не даведзены да пэўна-
га, дык і з рыштвання не маеш права злі-
заць. Ну, дзе твая работа?

— Яна пашла вчэрца, — усмінулася
Марына. — Нарабілася, набегалася за
дзень, дык вырашыла падмацавацца.

— То хочь след, які папавіны па сабе
пакінуць! — запярэчыў стары. — Што гэта
за работа такая, калі яе і пад канец дня не
відать? Як-жа яе ў табель уводзіць?

— А вы мне гэта па знаёмству чыркайце,
таварыш тэхнік.

— Па знаёмству? — зрабіў сур'езную міну
Шайбак. — Тады твоя бацька ніколі мяне
з варот не выпусціць.

— Смеюцца і жартуючы, яны выйшлі ў
доўгі калідор, а потым на двор.

— Фу ты, як горача! — гукнуў стары
тэхнік і падняў каўнер сваёй ватуці. —
Хутка давядзецца кажух надзяваць!

— І страшна! — засмяялася Марына. —
Я проста не ведаю, у які бок ісці: направа,
ці налева.

— А ты не смеяся! — прыграў ёй Шай-
бак. — Паспрабуй адна дэбраца да аўто-
буснай астановай, калі пад кожным дрэвам
тыгры прыталіся! Убачаць цябе, выска-
чаць значэчку...

— Ну, гэтыя тыгры ўжо не выскачаць.
З імі бронебійнічкі расправіліся. Цяпер
самое страшнае тут, зачэпіцца за пень і па-
валіцца.

— Я табе дам праважыцця, — заспакоіў
Марыну стары тэхнік. — І Сямёна і Сала-
маку. Яны цябе на руках данясць да
тваяго аўтобуса. Ну, мне трэба яшчэ
зайсці ў барак да аднаго чалавека. Бывае
здарова.

Як толькі Шайбак аддзяліўся ад іх і знік
у цэнтры, Сямён запытаўся:

— А вы хіба ў горадзе жывіце?

— Пакуль што ў горадзе, — адказала
Марына. — Кватэры тут яшчэ не гатовы.
І ўсё вінаватыя вы.

— Я?

— Ну, вядома. Каб вы прыхалі сюды
раней, набудавалі тут хат, дык мне не да-
водзілася б кожны дзень цягацца па два
разы за пяць кілометраў.

— Хіба гэта надобра?

— А чым добра? — здзівілася яна і на-
ват прыпынула крок. Сямён адказаў:

— За доўгую дарогу шмат пра што мож-
на падумаць, шмат чаго новага пачаць.
Чалавек, які многа паездзіў і пачаў, ро-
біцца смялейшым.

— Вось і напраўда, — запярэчыла Ма-
рына. — Хто хоча бачыць, той і на адным мес-
цы знойдзе шмат чаго цікавага. Апроч
канторы, вядома.

— А вы хіба не любіце працаваць у кан-
торы?

— Там, дзе я працую цяпер, не люблю.
— прызналася яна. — Вельмі многа
мітусіць, тэлефонных звачкоў, а работы, як
той Шайбак казаў, не відать. Вось вы
іздзе дадому і ведаеце, што зрабілі за
дзень, а ў мяне гэтага няма. У вас у га-
лаве яснасьць прыжытага дня, а ў мяне нібы
на плёцы фільма, мільгаюць толькі тры
наведвальнікі да Кораба. Заўсёды адны і
тыя-ж пытанні: Кораб у кабінце? Куды
пайшоў Кораб? Дзе можна знайсці Кора-
ба? Калі яму можна пазваніць? І я ведаю,
што так будзе заўтра, паслязавтра, увесь
час, пакуль мне давядзецца сядзець за
сэкрэтэрскай сталам.

— Добра работайце! — ні-то жартам, ні-то
ксеруёз прамовіў Саламака. — Вы, золат-
ка, нават не ўвайцеце, якая яна важная.
Сэкрэтэр у пачатку тэе самае, што сема-
фор на чыгуначных пудях. Ён павінен ве-
даць, калі і каго прпусціць на станцыю.
Нават і не семафор, а дыспетчэр, асоба,
якой нельга рабіць памылка.

— І якая лаюць усе мавыністы.

— Мешчыністы часамі могуць і не ведаць,
што робіцца на станцыі: вольныя там пуды,

ці стаяць эшалоны? І наведвальнікі Кораба
без дазволу сакратара не маюць права за-
ходзіць у яго кабінце. Не вельмі-б ён на-
праваў, каб кожны, хто хоча і калі хоча
заходзіў да яго.

— Тады вы не ведаеце Кораба, калі так
гаворыце! — усмінулася Марына. — Ён
рэдка застанець у кабінце... Цікава, ён
нічога вам не казаў аб прэміі?

— Аб якой прэміі? — мякка запытаўся
Саламака.

— Не прыкідвайцеся.

— А чаго нам прыкідвацца? — шчыра
здзівіўся Саламака. — Мы размаўлялі зусім
пра іншыя справы.

— Вам вызначана прэмія за дзятэрміновае
сканчэнне катэджа. Кораб умеє гэта
арганізаваць тым, хто стараецца.

— Яны падыйшлі да аўтобуснай астановай.
Саламака хацеў адрэзаць павярнуць у барак,
але Сямён пачаў ішоў за рукаў і малалы
стаханавец затрымаўся. Сямёну хацелася
пабачыць як мага больш з гэтай дзючынай,
як мага даўжэй слухаць яе голас. Гэта яна
правада тады яго на завод, не паленавалася
дапамагчы яму адшукаць Колю Голуба.
У ёй было многа простага, але разам з
тым і загадкавага. Многа шчырага, але
многа і незразумелага. Няўжо ён спраўдзіў
не падабацца яе пасада? Там, у цёплай
утульняшч прыймавага пакою, ніколі не
трапіць за каўнер калючая кропля дажд-
жы і сівер не апячэ ледзяным агнём яе
чыстыя пальцы. Сямён нават падумаў, што
яна калі не выдумляе, дык толькі жартуе.
Бо для яго было ўсёроўна, якую яму да-
ручыць работу. Ён хлопец, мужык і пасля
ўсяго таго, што ён пачаў, перажыў —
яму хацелася, як гаючай вяды, толькі за-
нятку. Ён — звычайны земляроб, такі яго
былі прадзеі, дзеі, бацька. А яна — сястра
генерала! Така далёкая цяпер ад яго і раз-
ам з тым блізка! Ён некалькі разоў,
келі ішлі з канторы да аўтобуснай астановай,
крануўся да яе сваім локцем. Вось і
цяпер стаіць ён зусім блізка ад Марыны і
чуе яе роўнае дыханне. Перад ім недаступна-
казацкая дзючына, для якой, здавалася
яму, патрэбны нейкія асаблівыя словы.
Машыны, якія з грукатам імічалі паўз іх
у кірунку горада, асвятлялі яе стройную
постаць асяляюча-белым святлом сваіх
фар.

— Нешта доўга няма аўтобуса, — прамовіў
Сямён да Марыны.

— А вам што: хочацца, каб я хутчэй
паехала? — засмяялася яна. — Першы раз
устраекаю такіх безуважлівых кавалераў!

— Наадварот, заставіцеся тут як мага
больш. Але-ж вам холадна. І вас чакаюць
дома.

— Дом не воўк, у лесе не збяжыць. Шка-
да толькі, што гэтулькі часу давядзецца
траціць штодзень на пераезды.

Аўтобус з'явіўся нежчэчакана хутка.
І калі Марына ўвайшла ў яго і паехала ў
горад, Сямёну здолася, што яна павезла з
сабою частку яго душы. У інтэрнат хлопцы
варталіся маўкліва. Кожны думаў пра
сваё...

Сямён, працуючы каля Саламакі, хутка
скеміў, як класіі цэглу. Нічога, здавалася
яму, не было тут складанага... Сямёну па-
шанцавала адрэзаць трапіць да чалавека, які
ў час працы жыў і дыхаў гэтай працай.
У Саламакі нават перайначваўся, святлеў
вораг, калі ён браўся рэчышча за кельму,
а вочы рабіліся безуважлівымі да ўсяго таго,
што не было звязана з працай. Калі Сямён
яшчэ заўважаў прыгожых дзючыц, якія з
рыдлёўкамі на плячах праходзілі некуды
паўз рыштвання, ці прыслухоўвалася да
грукату грузавікоў па шашы, дык
Саламака нічога гэтага не бачыў і
не чуў. У час работы ён браў
сіёс акуртна складзеных падсобнічкі-
мі адна на адну цагляні пад левую паху і
лёгкай, кароткім нахілам абсіджаў іх
адну за адною на пакладзеную правай
рукою рашчыну. Часамі Сямёну здавалася,
што Саламака нарашчвае не сцяну, а са-
дзіць у пудыкую падрыхтаваную зямлю
адборныя буйныя зерні. Паклаўшы апош-
нюю цагляну першага стоса, ён падхоўваў
новы і пасоўваўся з ім уздоўж сцяны.

Цікава, з лёгкім знонам саслізгалі на сэр-
б сталае месца гартвання агнём пліткі. Вяс-
форыяна некалі рудая гліна паўставала
над зямлёю, як прыгожы помнік непаклоўна-
га чалавечага розуму.

А некалі тут было дзіка і непрыветна!
У вясеньскія цёмныя ночы секлі на кашла-
тых галінах халодныя дажджы, змоўваю
і вівіталі паверх калыханых вершалі мя-
дзіцы. Але аднойчы ўлетку прысекалі сюды
людзі на машынах. Прадстаўнікі партыі
і ўрада, архітэктары, гаспадарнікі. Яны
аглядалі мясцовасць, прымяраючы і нешта
вылічваючы на карце. Гэта быў
першы след, першы знак непаклоўна-
га чалавечага розуму, адзінаціны
чырвоным алоўкам на папіроўным плане,
артыкулам і газеце, дакладнымі запискамі
і Цэнтральным Камітэтам партыі, у Совет
Міністраў. Краіне патрэбнае аўтазавод. Потым
з'явіліся ў сасняку людзі з рыдлёўкамі і
яскеркамі. Яны ішлі на першым, пратані-
ным следзе, уважліва вывучаючы зробле-
ныя на невялікіх аркушах паперы знакі і

маў, апроч кароткатэрміновых курсаў ца
будуўніцтва, не канчаў, а да многага
длішоў сам, прыглядаючыся, як пра-
цуюць другія, чытаючы без усялякага
разбору і падбору самыя рознастайныя
кнігі. Для чалавека, думіў ён, пажна зра-
біць толькі першы працоўны крок, як ро-
біць першы крок у жыцці малое дзіця,
патахчанае сваімі бацькамі.

Відзіць з гэтай прычыны Шайбак па-
хваліў Сямёна, калі ён папрасіўшы ў Са-
ламакі кельму, пачаў прыладжваць на
сцяне сваю першую цагляну. Яна ніяк не
хацела яго слухацца, віхляла вярхоўна з
боку на бок, калі ён стаў падраўноўваць
не пад адзін шпур з тымі, якія ўмураваў
Саламака. Рашчына, якая ў Саламакі чап-
лялася за цагляну і заставяла адрэзаў
сваёй навечна непарушнай цвёрдасці, —
Сямёна рабілася слязкай і нхустойдай, як
звядзэннае мыла.

Быў кастрычнік месяц. Халодны вецер
цяжка гушкаўся на змочаных дажджом
калматых кронах хвоек, ашалеа качаўся
па рудой ігліцы на зямлі. Рэня Касцюк,
каб засярачыцца ад сіверу, наставіў каў-
нер сваёй жакеткі, дастаў з кішэні і па-
дзеў брэзентавыя рукавіцы. Сямён, пад
самым носам якога ўсё гэта рабілася,
вельмі здзівіўся. Ён зусім не адчуваў хо-
ладу, яму, наадварот, раптам стаў горача
ад гэтай несмукманай і нязграбнай ца-
гляні.

— Трошкі ўпрана націсні, — незразумела
спакоейным голасам камаўдаваў Ся-
ламака Сямёну. — Перадаў. Зноў гані ўлева.
Правільна! А цяпер паісні трохі ўніз.

Сямён, ужо злучыўся, пацінуў на ца-
гляну так, што бадай яго рашчына выслі-
нула з-пад яе, як з-пад прса.

— Вось каб ты згарэла! — здзіўлены,
што ад гэтага яго напіску цагляна ас-
жа не толькі ўніз, але і з'ехаа зноў убок,
вылаўся ён. — Баранаваць поле лягчы...

І ў гэты момант аднекуль знізу вагры-
меў непаклоўны голас старога тэхніка:

— Смялей, смялей, хлопец! Не святныя
гаршкі лепіць.

У наступную хвіліну ён ужо апынуўся
на рыштваннях. Сам схопіў цагляну і, па-
даўшы яе, нібы падсобнік Сямёну, прамовіў:

— Ступай далей. То-ж прасцей проста-
га быць мулярам. Я, ліха матары, на-
вучыўся некалі гэтаму рамяству за якіх два
дні. А што Саламака? На рыштваннях
была ўся яго навука! Не нішто і ніколі
яшчэ не цягаў у клас карыты з рашчы-
най... Бары цяпер і трэцца кладаць... Другая
добра ў цябе лягла.

Гэта была шчырага хлусня, хітрае баць-
коўскае захаванства, якое, аднак, надало
Сямёну ўзвучанасць. А Шайбак стаў
каля яго і гаварыў весела:

— Братка ты мой! То-ж за які тыдзень
і ты Махэйку апрадзілі! А там і самога
свайго Саламаку пакладзеш на лататкі.
Не, ты, мусіць, хлусіў, што ніколі не зай-
маўся муляраствам? Ну, хоць печ, а дапа-
магаў сваёй бацьку складаць?

— Ніколі, таварыш Шайбак.

— Брашы, брашы. Адрэзаў відзець, што
дапамагаў. Толькі бачыць, тут трэба трошкі
іншым манерам. Дай мне на хвіліну
кельму. Зірні адным вокам, як я вучыўся
класіі сцяну, і тады ў цябе ўсё пойдзе,
як па маслу.

Цяпер ужо Саламака надаваў цэглу, а
Сямён стаў і глядзеў і слухаў, што га-
варыў, што рабіў тэхнік.

— Ну, а цяпер ты пакладзі пару ца-
гляні. Так, правільна. Цяпер ужо не цягла,
а ты камандуеш яго. Толькі ты кладзі
рашчыну далай ад краю, каб яна з пазу не
вытыркалася. Каб тынкоўшчыкі пасля не
даляі нас за недагляд. Цяпер паісні
трошкі тую цагляну! Так... Ліха матары!
Хутка давядзецца шукаць падсобніку ў
для цябе...

Сямён, аднак, ведаў, што яму далёка
да сапраўднага майстэрства Саламакі.
Але-ж ён ведаў і другое: напэўна некалі
і Саламака не так, як належыць, паклаў
першую цагляну, а цяпер што ён зачэ-
тае і робіць з матэрыялу. Робіць прыгожа
і лёгка, здавалася, без аднаго нязграбна-
га і непатрэбнага руху. Простае адпа-
налася Сямёну простым, пакуль ён за яго
не браўся. Узаяўся — і яго панесла яго ў
бок, як дзікі наравісты жаробок неспрак-
тычнага конніка. Коннік ужо глядзеа,
дзе яму мякчэй заваляцца, як раптам чуе
пабдзёрваючы крык: «Трымайся смя-
лей! Хутка ён пайшэць». І коннік, пацушышы
што ён не адзінока, упарты хапачэцца за
павады аброщі.

Так было і тут. Цагляні не слухаліся
Сямёна, як яны слухаліся спрактыкаванага
Саламаку, яны наравілі легчы не так,
як яму хацелася. Але працуды вокліз з
боку надаў хлопцу упэўненасць.

— Яшчэ пакладу пару цагляні, — ні-то за-
пытаўся, ні-то папрасіў у Шайбака Сямён.

— Кладзі, кладзі! — гукнуў тэхнік. —
Рабі свой знак на зямлі, свой чалавечы
след. За гэта табе толькі падзякуюць.
Пайду я, пагляджу, што робіцца ў другіх
брыгадах.

Хвіліну праз віль Сямён з жалем адляў
Саламаку яго кельму і пакорліва зноў за-
няў сваё ранейшае месца. І ў гэты мо-
мант ён раптам адчуў, што таі сіла, якую
ў яго абудзіў Шайбак сваімі словамі, а
Саламака сваімі справамі — ужо не дася-
іму спакою.

Кніга пра веліч
рускай літаратуры

У выдавецтве «Совецкі пісьменнік» на-
даўна выйшла кніга А. Яголіна — «Вы-
значэння і патрыятычныя ідэі рускай лі-
таратуры XIX стагоддзя».

Аўтар, у святле вызваленчых і патрыя-
тычных ідэй, якія знайшлі сваё выяў-
ленне ў творчасці нашых пісьменнікаў,
абагуляе вывучэнне рускай літаратуры
XIX стагоддзя. З першых радкоў уводзі-
і далей праз багаты канкрэтны вывадамі
апазі аўтар паслядоўна раскрывае пра-
блемы патрыятызма і рэвалюцыйнасці ў іх
адзістве. Аналізуючы спалучэнне са-
праўднага патрыятызма з рэвалюцыйнас-
цю, А. Яголін вызначае мяжу паміж асоб-
лівымі пісьменнікамі, якія ў розныя часы
ў сваёй творчэсці адлюстравалі патрыятыч-
ныя пачуцці. Кніга напачатку пераконвае,
што нікога ніколі не ўзвысіў псеўда-
патрыятызм ахоўнага ладу, патрыятызм
класны, косны, названы ў свой час Вялі-
кімі «кітаізмам». «Любіць сваю радзіму, —
пісаў вялікі крытык, — значыць — палітычна
жадаць бачыць у ёй ажыццяўленне ідэ-
алаў чалавецтва і ў меру сіл сваіх спры-
ць гэтаму. У супраціўным выпадку, па-
трыятызм будзе кітаізмам, які любіць сваё
толькі за тое, што яно — сваё, і ненаві-
дзіць усё чужое толькі за тое, што яно —
чужое». У палоне гэтых патрыятызмаў:
былі толькі інертныя розумы і пасярэдныя
таленты (Загоскін, Кукальнік, Розен, Бу-
гарын).

А. Яголін падпарадуе разгляд класі-
чнай рускай літаратуры ўзаемадзеянню
вызваленчых і патрыятычных ідэй, якія
вызначалі яе своеасабліваасць. Ён пер-
шае з механічным падзелам гі-
сторыі рускай класічнай літаратуры XIX ста-
годдзя на першую і другую паловы. У яго
працы ўсё падпарадкавана ленінскай пры-
дзіўна гісторыі рускай грамадскай думкі,
ленінскаму вучэнню «аб трох пакаленнях,
аб трох класах, якія дзейнічалі ў рускай
рэвалюцыі». Гэтай формулай вызначэ-
цца кампазіцыя кнігі. Першы раздзел пры-
свечаны пісьменнікам «да Герцага»; дру-
гі — «рэвалюцыйна-разначынцам»; на-
рэшце, — трэці — тым пісьменнікам,
якія былі непасрэдна блізкамі да «руху
саміх мас».

Пры такой задуме характар ажыццяў-
лення кнігі набывае ўсе прыкметы мета-
далагічнай навіны без парушэння сапраў-
ды навуковай абгрунтаванасці.

Прычыновая значнасць кнігі закля-
чаецца ў тым, што ў ёй рашуча адмажы-
ваецца ахоўны патрыятызм і даводзіцца,
што «любіць-жа радзіму па ўмовах сама-
дзяржаў, значыць быць палітычным па-
трыятам-рэвалюцыйнерам» (стар. 3).

Кніга А. Яголіна на найбагатым матэ-
рыяле даводзіць веліч рускай літаратуры,
у якой гадоўнае месца займае барыцава, пра-
га подзвігаў у славу ачыны, але іменна ў
славу свабоднай ачыны. Як нішто і нідзе
рускай пісьменнікі адчувалі, што не можа
быць сапраўды свабодным народ, які
прыгнетае другія народы. Іменна паэта-
ны, не занадтачы індывідуальных асаб-
лівасцей патрыятызма рускіх пісьменні-
каў, А. Яголін паказвае крыніцу іх шчы-
рага і высокароднага патрыятычнага на-
тхнення, якое знайшло выяўленне ў пра-
чэстнасці і рэвалюцыйнасці. Боць за
завяленую ачыну, палітычнае жаданне
бачыць не інакш — гэтыя пацуды вало-
дзі творца «Вольнасці» і аўтарамі «Лі-
ста да Гогаля», артыкулаў «Звона» і
«Гісторыі аднаго горада». «Толькі рэвалю-
цыйная гадава, падобная Арлоу або
Пестэлю, можа любіць Расію так, як пісь-
меннік толькі можа любіць мову
сваю», — пісаў Пушкін, і яго падтрымлі-
ваў Лермантаў, паэты някрасаўскай школы.

Цяжка пераўважыць значэнне таго,
што праблема патрыятызма ў кнізе
А. Яголіна набывае канкрэтнае гісторы-
ка-літаратурнае раскрыццё. Дзякуючы гэ-
таму аўтар улавае «адмежавацца ад
псеўдапатрыятызма, ад рэакцыйнай «лю-
басці» да радзімы такіх пісьменнікаў, як
Загоскін, Кукальнік, якія ўслаўлялі рус-
скае самадзяржаўе і цягнулі сваю краіну
назад у бок рагрэса». А. Яголін уда-
ча на ўвесь рост паказаць плёнае зна-
чэнне для рускіх пісьменнікаў шчырага
любві да Айчыны.

У кнізе грунтоўна разглядаецца «Свое-
асаблівае выяўленне, якое набывае
вызваленчы і патрыятычныя ідэалы роз-
ных рускіх пісьменнікаў. У гэтай сувязі
наўрад ці мае рацыю Д. Благой, які
ўгледжае немэтагоднасць «побач з во-
дамі» рускай літаратуры XIX стагоддзя,
прысвечанай самастойнаму нарысу такім
добрам, але адносна другаступенным
пісьменнікам, як Златаўраці, Каронін,
Мамін-Сібірак». З гэтым нельга згадзі-
цца, бо нішто іншае не вызначае месца на-
званых пісьменнікаў у гісторыі рускай
літаратуры, якая багата свяціламі куды
большай велічыні, чым вызваленыя пафас
ўсёй іх творчасці. Пры ўсёй рознастайнасці
поглядаў і талентаў, гэтыя пісьменнікі
былі зусім вероўжамі ўласнай Захаду
лёгкадумнасці ў белетрыстыцы, г. зн. «па-
гляду, што маўляў, пісьменнік напісае, а
чытач пачытае» (Успенскі). Правернісць
уклоўчэння народніцкай белетрыстыкі ў
тэату работу вядоўнага. Яна дазваляе аўтару
раскрыць саладжавую рамантыку Златаў-
раціка, за якую Глеб Успенскі назваў яго
«пісьменнікам шакаладнага мужыка» і пра-
вістоўраваў думку В. І. Леніна аб рэак-
цыянісцкім народніцкага сацыялізма. Аўтар
падкрэслівае, што адной гарачай любві да
радзімы і жадання бачыць яе мужыккі люд
свабодным было яшчэ недастаткова. Па-
рэбра, каб пісьменнік быў на ўзроўні раз-
умення шляхоў гістарычнага развіцця.

Гэты дзіялектычны пункт погляда на гі-
сторыка-літаратурны працэс навіны быць
вытрыманым скрозь. На радзе прыкладаў
А. Яголін паказаў, што плёнае вырашэнне
патрыятычнага тэма атрымлівае толькі па
шляхоў рэвалюцыйнасці.

Раздзел «Сусветнае значэнне рускай лі-
таратуры» вельмі цікавы, хоць і з'яўляецца
пасля многіх публікацый на гэтую тэму.
У ім Яголін пазбаўлены распаўсюджанай
тэндэнцыі памяншаць аналіз праблематыкі
творчасці класікаў рускай літаратуры роз-
нымі магчымымі аб'ектыўнымі выслуджэн-
нямі заходне-еўрапейскіх аўтараў.

Кніга А. Яголіна яшчэ раз пераконвае
нас у тым, што руская літаратура адбы-
ла сабе сусветную славу дзякуючы адзі-
нству патрыятычных і агульна чалавечых
спадзяванняў. «Патрыятызм жывы, дзей-
ны іменна і адрозніваецца тым, што ён
выключае ўсялякую міжнародную варожасць
і чалавек, нахвненны такім патрыятызмам,
гатовы працаваць для ўсяго чалавецтва,
калі ён толькі можа быць яму карысным», —
пісаў Дабралюбаў, даючы найбольш пра-
вілінае для свайго часу вызначэнне па-
трыятызма.

Кніга А. Яголіна сцвярджае адзіства
ідэалагічнай і эстэтычнай значнасці рускай
літаратуры. У ёй паказваецца, што «рускай
пісьменнікі шукаюць перш за ўсё праўду,
характэро прыходзіць потым само сабою».
(Мерыме-Тургенева).

Д. ФАКТАРОВІЧ.

Новыя творы

КРОЎ НА КАМЕНІ

Тарас Хадкевіч

У гэты дзень ім не ўдалося адлучыць. Лес трапіў радкі і працішчаны, і куды ні глянь — усюды віднеліся сніжавыя прасветы. Пошукі месца занялі багата часу, і калі, нарэшце, трапілася ішчыстая прагаліна, агароджаная малымі сасняком, акавалася, што агню раскласці ўжо нельга. Світанне разаслалася па лесе празрыстай сцяной, і на ствалы сасен палі залатая плямы зяры. Лес поўніўся іштунымі галасамі і тым неразборлівым шумам, які вітае надыход веснавага раніца.

— Нічога не зробіш, — прамовіў Аляксей, — трэба размышчацца тут. Кладзіся, а я паверту, потым разбуджу. Чыя чарга за мной? — Мае, — сказаў Глінскі.

— Я падмяню цябе, — завярнуў Рынальд да Аляксея, але Глінскі рашуча заварнуў.

— Рынальду ўчора вартаваў паўдня, а Зданеку ўначы пераваля больш, чым нам усім. Значыць, мая чарга...

— Добра, — загадзіў Аляксей і, правярнуўшы спраўнацца пісталета, пайшоў знаёмца з мясцовасцю.

Свежы вецярок паваў з поля, і Аляксей асваліўся ад халадуку. Млтвая смага асвалілася на губах. Хацелася есці. Ён прыгадаў, што сёння не ўдалося зварыць бульбу і прыдзецца чакаць наступнага вечара. Ліха з ёй, хіба ўпершыню галадаць! Тым больш гэта не так страшна на волю, калі над табой глыбокае сіняе неба, а навокал — неабсяжны прастор. Зноў у душы ўзнікла тое пацудзі бязмяскага радасці, якое ён адчуў у першы дзень па выхадзе з Эльсінца. Ён прысеў, выбраўшы гусцейшую кучку сасінак і, калі сонца ўзлязло вышэй, падкралася пшчотная дрымота, але ён схамляўся. Пацудзі ціхі шлест апавушага галля, і Аляксей убаць перад сабой Глінскага.

— Ты чаго? — запытаў Аляксей. — Яшчэ рава. Ідзі адлучавай.

— Не спіцца, Алёша, — сказаў Глінскі. — Ляжу зось, а думкі — пра адно. Як я вайсковы. Малады камандыр. Каму, каму, а мне-б толькі і ваяваць. Калі-б я быў там, Алёша, і зямля яшчэ не парыла-б мае косці, я можа веў-бы цяпер полк у атаку. А бацька, як страшыў мяне лес, што зрабілася з мяне.

Раней ён не гаварыў з Аляксеем з такой шчырасцю і някажу паважліва адкрываць душу і для Аляксея цяперашняга яго гаворка з'явілася нечаканасцю.

— Што гэта на цябе маўлю, Андрэй? — мякка сказаў ён. — Хіба ў цябе не было часу, каб перадумаць ужо ўсё гэта? — Яно так, — загадзіў Глінскі, — але хіба гэта перадумаеш калі-небудзь. Кім я стаў? Чалавек з таго свету. Здань. Даўна, як толькі цягаю вогі. Але воль не хочацца паміраць, Алёша. Не хочацца. Скажы, як прыблыт дзесяці ў невадомасці, не зрабіўшы яшчэ і тысячнай долі таго, што мог-бы зрабіць. Жаліліва...

— Згодзен з табой, — прамовіў Аляксей. — Але я веру, што наша жыццё яшчэ спатрэбіцца, і вера ў гэта падтрымлівае мяне.

Глінскі прысеў побач і задумаўся, потым перавёў гутарку на другое.

— Я ўсёроўна не засну, Алёша. Давай падмяню цябе зараз, а калі адчую стому, разбуджу зноў. Добра?

Аляксей аддаў яму пісталет. Той пераваля меладым пісьменнікам, які пішуць у расійскай мове, з'яўляецца важнейшым абавязкам Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Сонца схілілася на Захад, і Глінскі ўжо збіраўся пайсці да сямлі, які вадаль пачулася галасі і шлох крокаў. Між сасен мільгнулі посты дзвюх жанчын у белых хустках з вялікімі кошыкамі за плячамі. Яны абіраў голы і жава перагаварваліся.

Урываек з апавесці „Братэрства“

Праходзячы міма і хавваючыся ў сасняку, Глінскі зноў прыўзняўся, але нібы адчушы штуршок у грудзі, прысеў, напружыўшы зрок і слых.

Кроках у пяцістах ад яго паказаліся два мужчыны, адзін высокі ў зялёнай куртцы, у ярка выгладжаных ботах і ў шапцы казёнай формы з высокім верхам, другі — ніжэйшы, тоўсты, у чорным цывільным гарнітуры і ў чорным капялюшы. У абодвух за плячыма тырчэлі дулы вінтовак. Высокі трымаў паводок і сунішаў бег жавава шэрага сабакі з вострай ваўчанай мордай і вялікімі натапыранымі вушамі. Крыху ваддал, уздоўж лясога ўскрайку, крочылі яшчэ два мужчыны, але без сабакі.

«Аблава, — нібы агнём абпяла думка Глінскага. — Ліха дало нам сустрэцца ўчора з паліцамі».

Глінскі ўстаў і шумна зашпаць вецямі, накіроўваючыся па ўскрайку і разлічваючы, што немцы неўзабаве ўбачаць яго. Ён ішоў з нарком смела на увесь рост, і сухое галля гулка трашчала пад нагамі. Мінула хвіліна, другая.

— Гэй! — пачуў ён у далечыні звонкі голас і, хоць ён чакаў гэтага, мімаволі ўздрыгнуў.

— Гэй! — данеслася яшчэ раз, але ён не спыняючыся, крочыў далей.

— Рускі, стой! — скамандаваў немец на ляманай рускай мове, і ў лясной цішыні раскаціўся грывнуў стрэл. «Папарэдкаваць», — рамыў Глінскі. — Зараз напуўна пусцяць сабакі». Ён завярнуўся, і ў гэты момант сабака сарваўся з павадка.

— Трымай! — прычмокнуў губамі высокі немец.

Глінскі закінуўся за дрэва і прысеў, нарыхтаваўшы пісталет. Сабака бег моцна, і ўжо выразна можна было бачыць крыжыны адліў у яго вачах. Сэрца гулка застукала і адзіная неадчайная думка пранізала магі: «не прамакнуць-б». Глінскі стрэліў ва ўпор і сабака, высокая падскочыўшы, ударыўся аб ствол сасны.

— Пракляціц! — вылаяў высокі немец. — Умерь гунд...

— Стой! — крхнуў другі, і дзве кулі запар прасвіталі зусім блізка. Ён павісь нагадаў Глінскаму фронт, і парахавы пах узбудзіў нервы.

Немцы беглі, трымаючы вінтукі на пагатове. Глінскі змержуў позірк адлегласці — далакавата, страляць бескарна. Ён лабег уноў па аднону да ручая. Лес нечакана скончыўся, і перад ім адкрылася невялікая палына, закіданая каменнем. «Дацягнуць-бы лязяку ля ручая», — падумаў ён, але драўляная падшыва чаравікаў слянула па каменнях, і ён упаў. Немцы набліжались. Шарка перавярнуўшыся німа, ён прыўзняў галаву і стрэліў, цялячы ў высокую Абоды немцы таксама залеглі і адкрылі частую страляніну.

«Эх, — уздыхнуў Глінскі, — далёка, з пісталета не дастанеш, а ў іх вінтукі». Ён разлічыў: пяць патронаў, два стрэлы зроблены, яшчэ два, калі немцы наблізіцца, а пяты...

Ён адчуў раптоўны лёгкі штуршок у правае плячо і нібы гарачы імклівы струмень працяў яго. Пісталет выпаў і Глінскі пацягнуўся за ім левай рукой, напружыўшыся ўсім тулавам, і тут зноў адчуў боль у баку. Гарачая мялясца разлілася ва ўсім целе. Ён цяпер ніяк не мог сканцэнтравваць думкі на чым-небудзь адным і ўсё турбаваў, што зойбу нешта вельмі важнае і неадкладнае. Ад напружання твар умяжнуў, салёная вільгаць трапіла на губы. Пісталет ляжаў побач, і далонь левай рукі ўжо кранулася ў яго, але пальцы не маглі ўзаврухнуцца.

«Дзе-ж клопцы?.. Алёша.. Слаўны чалавек гэты італьянец... А Зданек... Мядзьведзь, але душа шырая, як у дзіціны... Хай-бы яны не ўзнімаўся цяпер... Лепш я адзін, чым усё чацвёрна... А гэта што?.. Галасы?..»

Немцы гучна перагаварваліся паміж сабой. Абрывістая галасы іх пачуліся і заду Глінскага і з бакоў. Відэль прывабленныя стралянінай, яны збегліся нават з вёскі і, хавачыся за дрэвамі, або прылётшы вадаль, пераклікаліся словамі цераз галаву Глінскага. Потым, убацьнушы, што гэты дзіўны чалавек у востраверхай шапцы, ашаршаны і худы, што раскластаўся паміж каменя, замаўчаў, — высокі ўстаў і, асцярожна прыгнаючы галаву, вышаў на камяністую палынку. Глінскі ляжаў нерухома з распластанымі рукамі і закінутай галавой. Высокі скочыў і выхажуў з-пад яго далоні пісталет.

— Эр іст тот, — голасна сказаў ён і паклікаў астатніх немцаў.

Сабралася чалавек воем. Тоўсты ў чорным капялюшы абавёрся рукой на вінтукі і нахіліўся над Глінскім, але раптам усклікнуў пісклявым прарэзлівым голасам і, закрывшыся, змоўк. Левае плечо чалавека, якога лічыў ўжо мёртвам, з нечаканай сілай мільгнула перад ім і ўпілася ў горла, худы спацелі твар скрываўся, адкрыліся цёмныя, палаючы залатым адлівам вочы і ў іх сьвятліліся роспач, тут і нянаісць.

Высокі ўзяў і з сілай агучыў прыклад.

Перад ажыўшым позіркам Глінскага мільгнула вялікая вогненная куля заходзячага далёка за лесам сонца. Яно рассяпалася палючымі іскрамі, асвятліўшы ўсё наваколле здзіўляюча яркім светла-жоўтым агнём. Агонь надрыўся, абняў сабой і палыну, і лес, і неба, і — лагас, заліты цёмнаю ночы.

— Фертг, — спакойна сказаў высокі.

Страляніна разбудзіла Аляксея, Рынальда і Зданека. Першым пачуў ён Рынальда і тузануў Аляксея за плячо. Аляксей адкрыў вочы і ўбачыў Рынальда — ён поркаўся ў пісталете. У гэты час прагучэла пад некалькі парных стрэлаў і водгулле іх пакацілася па лесе. Так калісьці на фронце пачыналася сутычка разведкі з варажэй заставай. Аляксей ухажуў Рынальда за куртку і за злосцю шпануў:

— Кладзіся!

Страляніна сіхліла, і цяпер даляталі адтуль галасы, але неўзабаве і яны пачалі аддаляцца. Аляксей прыбавіў кроку і вышаў на ўскрайку, з якой досвіткам бачыў нямецкую вёску. Па полю рухалася купка немцаў, двое з іх неслі пакладзенага ўпоперак дзвюх жэрдак чалавека. Рукі і ногі яго валачыліся па зямлі.

— Андруша! — сіха ўсклікнуў Аляксей, і ў глыбіні пачуццяў узнікла цёпла хваля такой прычотнасці да Глінскага, якая загалушыла на момант і боль, і крхду, і злосць.

Яны прайшлі ўскрайку лесу і апынуліся на камянёнай палыцы. Месца пасярэдзіне яе было вытантана і на камені, які ўрос глыбока ў зямлю, цямнелі ў правдзёрніх, усё больш сінеючых змроках, выражаныя плямы. Рынальд нагнуўся, набраў у жменю зямлі і заспаў іх тонкім пластом. Ён зняў шапку і пастуў, нахіліўшы галаву.

— Бачыў? — парухнуў маўчэнне Аляксей, зірнуўшы на Рынальда.

— Так, — сказаў Рынальд. — Гэта месца трэба вялікі помнік... і растлумачыць.

— Андрэ загінуў, каб выратаваць нас.

У Зданека шарка варушыліся вусны, але Аляксей не чуў яго слоў. — Зданек маліўся. Ноч заспела іх на новым перагоме, а досвіткам яны перайшлі чэшскую граніцу. Пра гэта ўрачыста абвясціў Зданек, разведваюшы вёску. Ён прынёс з сабой цэлы мяшок харчу.

— Тут лепш, — сказаў ён, — не загінем.

Вышлі з друку два чарговыя нумары часопіса «Польмя» — 11-ты і 12-ты.

У абодвух нумарах прадаўжаецца друкаванне новай пазмы Якуба Коласа «Рыбакова хата». Пазма яшчэ не скончана, але надрукаваныя раздзелы даюць падставу меркаваць, што беларуская пазэія ўзбагаціцца вялікім эпчным творам, першым буйным творам аб жыцці беларускай сялянскай беднаты ў былой Заходняй Беларусі. Гэта тэма ўпершыню ў беларускай літаратуры вырашаецца ў жанры вялікай эпчнай пазэі і з такой мастацкай глыбінёй.

Пакуль яшчэ невядома, чым завяршыцца дзе галоўных герояў пазэі Даніла і Марыны, але логіка класавай барацьбы ў панскай Польшчы накіроўвала такіх людзей, як Даніла, на адзіны правільны шлях змагання за вызваленне з-пад соцыяльнага і нацыянальнага ўціску. У апошнім раздзеле надрукаваных частак пазэі ўжо вызначаецца такі шлях, і пазэя з кожным новым раздзелам набывае ўсё большую ідэйную вартасць.

Трэба думаць, што «Рыбакова хата» Якуба Коласа адрые важную і мала распрацаваную ў нашай літаратуры тэму жыцця і барацьбы працоўных былой Заходняй Беларусі ва ўмовах сананайнай палітыкі польскіх фашыстаў.

У абодвух нумарах «Польмя» надрукавана першая апавесць маладога паэта Рыгора Няхая «Дняпроўскія хвалі». Як і кожны першы буйны твор маладога аўтара, апавесць «Дняпроўскія хвалі» мае як дадатны вартасці, так і недахопы, якія ў большасці абумоўлены літаратурнай нявыпестасцю аўтара.

Найбольш істотны недахоп апавесці выяўляецца ў паказе самай партызанскай барацьбы, якой прысвечаны твор.

Ранега лейтэнанта Міхаса Булавіна калгасніцы схавалі ў сваёй вёсцы. Міхас вылучыўся пры клататлівым доглядзе калгаснай дзючкіны Надзі. Як воін, які прысягнуў Радзіме на вернасць, ён хоча зноў змагацца з ворагамі. Але змагацца ў варажым тылу, — гэта значыць стаць партызанам. Міхас з дапамогай Надзі і буйлага партызанскага работніка Хвядара, арганізуе партызанскі атрад.

Адпраўная пазіцыя аўтара, безумоўна, правільная, хоць і не новая, бо ў значнай меры паўтарае сюжэтную канструкцыю апавесці Ільі Гурскага «Салдаты». Але нельга згадзіцца з тым, як аўтар паказвае дзейнасць атрада. Там, дзе патрабавалася выключная пільнасць, аўтар падкрэслівае беспічэнасць. Міхасу патрэбны былі шрыфты для друкавання падпольных лістовак, і ён пятаецца, бадай, у незнаёмага цырульніка, дзе можна дастаць іх.

На першы падпольны сход запрашаюцца таксама яшчэ невядомыя людзі. Пайшоўшы ў лес, атрад Міхаса амаль адкрыта ідзе на нямецкі гарнізон у вёсцы. Немцы пасылаюць у лес малага хлапчука высачыць атрад Міхаса, і апошні з партызанамі даверліва ідзе за хлапчуком, які выводзіць іх на нямецкую засаду.

Такое саматужніцтва не было характэрным для партызанскай барацьбы.

Атрад Міхаса невялікі, яшчэ не загартаваны ў баях, але, па волі аўтара, партызанам, амаль заўсёды, выходзіць, што называецца, сухімі з вяды. Партызанам паспяхова адбываюцца засады нямецкіх карнікаў, адносна лёгка вырываюцца з вялікай блаклады, а ў канцы апавесці яшчэ лягчэй і без страт ліквідуюць прадметнае ўмацаванне рэгулярнай нямецкай часты перад Дняпром, што, як вядома, было нялёгкай справай нават для буйных партызанскіх злучэнняў.

Спрашчэнне цяжкасцей і складанасці партызанскай барацьбы — адзін з істотнейшых недахопаў апавесці.

Не пад сілу яшчэ маладому аўтару аказалася і маляванне вобразаў.

У пачатку апавесці Р. Няхай знайшоў правільную метадалагічную пазіцыю, паставіўшы чалавека, канкрэтны мастацкі вобраз у цэнтры падзей. Далей-жа вобразы і падзеі памыяліся месцамі. Людзі пайшлі за пільню падзей і толькі больш-менш удала прыстаоўваліся да іх. Вобразы страцілі свой валавы характар і мастацкую канкрэтнасць. Таму і мова іх у апавесці схематычная, дэкларацыйная. Вось, напрыклад, як размаўляюць два арганізатары партызанскага атрада Міхас і Хвядар:

«Нас нарадзіла маці для айчыны. Мы павінны аддаць ёй усё да апошняй кроплі крыві... Будзе нам цяжка. Але памерці не страшна».

— Залатыя словы — лепш памерці стоячы, чым быць на каленях. Нямецкія прахавыя грабунцы нашу пшаніцу, наша сала, абжыраюцца нашым добром, гвалціць нашых дзвючат. Няхай-жа будзе пракляты той чалавек, які змірыцца з ім!»... і г. д.

Думкі Міхаса і Хвядара правільныя, але выражаны па-газетнаму. У таварыскіх задуўных гутарках яны менш за ўсё карысталіся газетнай мовай. У творы Р. Няхая так размаўляюць бадай усё персанажы апавесці.

Як першы буйны твор, апавесць «Дняпроўскія хвалі» выяўляе некаторыя здольнасці маладога аўтара ў сэнсе надання твору кампазіцыйнай закончанасці, умняня будаваць і лагічна развіваць сюжэт, але апавесць не дае ідэйна-мастацкага паглыблення ўзятай тэмы ў параўнанні з тым, што ўжо напісана ў беларускай літаратуры.

Вельмі блага прадстаўлены ў абодвух нумарах часопіса жанр кароткага лірычнага вершу. Не магло быць такога становішча, каб для адзінага літаратурнага часопіса нельга было знайсці цыкл новых вершаў.

У 12 нумарах надрукавана толькі невялікая нізка вершаў М. Лужанкі «З падарожнага чытку», а ў 11 нумарах няма ніводнага кароткага вершу. На працягу двух нумароў часопіса не даў чытачу амаль ніякага ўяўлення аб творчасці беларускіх пісьменнікаў у канцы мінулага года.

У 11 і 12 нумарах часопіса зноў пачалося друкаванне нарысаў, вельмі надзёнага і важнага жанру ў сённяшняй літаратуры. Найбольш удалым з іх можна лічыць нарыс Т. Хадкевіча «Па-над Убаршчу». Праўда, аўтар напісаў яго на старых традыцыйных канонах. У такіх нарысах усё паддаецца з пункту гледжання прыехаўшага або едучага аўтара. У гэтым прыёме ёсць свая недарэчнасць. Здарэцца часам так, што самае звячэйнае аўтару ўяўляецца як нешта сэнсацыйнае. Так, напрыклад, задарлася са слаўнымі дубам-волатам на Палесці. Гэты дуб быў ужо тэмай двух ці трох нарысаў, друкаваных у часопісах і газетах, тым не менш і Т. Хадкевіча пацягнула да экзацігнага дуба, які зняў у нарысе цэлы раздзел. Лепш было-б, каб Т. Хадкевіч паказаў аднаго-двух жывых людзей, як вельмі добра паказаў іх у першых раздзелах нарыса.

А людзей Т. Хадкевіч умеў знаходзіць, умеў пісаць пра іх цікава і захапляюча.

Калі нарыс Т. Хадкевіча можна лічыць у пэўнай меры ўдалым, дык гэтага нельга сказаць пра нарыс А. Платнера «З-пад зямлі».

А. Платнер добрасумленна сабраў цікавы матэрыял ад невялікай групе юррэй, якія вяртавалі сваё жыццё ў міжскім гета. 26 чалавек выкапалі ў развалінах гета ховішча, замамуравалі ў ім і гэтым самым уніклі знішчэння пры нямецкіх пагромах.

У гэтай жытой магле яны прасядзелі да прыходу Чырвонай Арміі, Праўда, на свет вышлі толькі 13 чалавек, астатнія памерлі ад голаду і хвароб.

Не характэрны гэты эпизод для паказу настрою барацьбы, імкненнем да якой былі ахоплены савецкія людзі нават у самых цяжкіх умовах.

Тут савецкаму чалавеку прысвечана безнадзейнасць і пасіўнасць.

Хібы праявіліся ў творы «Отчизны» знайшлі сваё поўнае выяўленне ў раздзеле за апавесці «Максім Багдановіч» Я. Садюцкага. Зноў-такі безгустоўнасць, танны пафас, а часам і проста непісьменнасць характарызуе прозу альманаха. Каб пераканацца ў гэтым, досыць прывесці некалькі сказаў з апавесці Я. Садюцкага.

«Сердце сильнее заступало в его груди, и радость, охватившая Максима, была широка и полноводна, как весенняя Волга».

«... её туго заплетенные косы всё глубже и глубже проникали в его сердце».

«Золотистые листья, точно конфетти, стали осипаться с деревьев».

«И «Буревестник» и «Песню о Соколе» он знал наизусть и втайне делал надежду переписать эти сочные поэмы в прозе на белорусский язык».

Переклад гэтай апавесці Я. Садюцкага друкаваўся раней. Апавесць была прызнана нуднай, у рэцэнзях адзначалася, што аўтар не ўдалося паказаць інтэлектуальнае аблічча Максіма Багдановіча, як паэта і чалавека. Але і змечаны ў альманаху варыянт апавесці не лепшы.

«И «Буревестник» и «Песню о Соколе» он знал наизусть и втайне делал надежду переписать эти сочные поэмы в прозе на белорусский язык».

Вось гутарка ідэя пра Багдановіча — паэта: «Теперь, чтобы он не читал, им как-то по-новому осмысливались и поступки героев и их слова и весь тот материал, который создаёт основу, фундамент произведения и его надстройку».

У адным толькі месцы мы можам згадзіцца з Я. Садюцкім, дзе ён гаворыць, што «ему (М. Багдановічу — Я. К.) вранілось не только форма, хотя он отделил стихи, ритм, рифму считал основой поэтического мастерства, но и глубина мнений».

кіх умовах. Мы ведаем, што ў міжскім гета была наладжана добрая сувязь з партызанскімі атрадамі, з падпольшчыкамі сталіцы, што актыўная частка насельніцтва гета вяла ўпартаю і рызыкаўнаю барацьбу з немцамі, і калі даводзілася ўжо ў гэтай барацьбе ахвяраваць сваім жыццём, дык яно акуплялася дарогай цаной для ворага.

Не гэтыя моманты з жыцця гета зацікавілі Платнера, а людзі з атрафраванай воляй да актыўнай барацьбы з ворагам.

Памылка А. Платнера заключаецца ў тым, што ён узяў факт, пазбаўлены ідэйнай і філасофскай значнасці, факт, нехарактэрны для барацьбы юррэйскі мас з нямецкімі акупантамі. Аўтар хацеў паказаць прагнасць людзей да жыцця, а паказаў звычайны інстынкт самазахавання.

У абодвух нумарах часопіса на гэты раз даволі вялікае месца адведзена крытычным артыкулам. У сувязі з п'ягоддзем з дня смерці Змітрака Бядулі, у 11 нумарах змешчаны артыкул А. Кучара «Змітрок Бядуля», у 12 нумарах гэтай-ж п'яцімніку М. Клімковіч прысвечыў артыкул «Пагэ в. лікава сэрца».

Даволі падрабязную ідэйна-мастацкую характарыстыку творчасці паэта Пятра Глебкі дае ў сваім артыкуле Пятрусь Броўка.

В. Фарбераў у нарысе «Паэт-воін» характарызуе адзін з цікавейшых этапаў у творчым жыцці А. Куляшова ў дні Вялікай Айчыннай вайны.

Ул. Карпаў зрабіў спробу развіць у артыкуле «Нараджэнне характэру К. Чорнага» тэму на матэрыяле творы К. Чорнага.

Зместоўны артыкул М. Модэля «Нататкі пра артыстыку» прысвечаны творчому росту народнай артыстыкі БССР І. Ф. Ждановіч.

Друкуючы такія матэрыялы, рэдакцыя робіць вельмі карысную справу. Беларускае літаратуразнаўства і мастацтвазнаўства ўзбагачаюцца новымі даследаваннямі, з дапамогай якіх чытач глыбей будзе асэнсоўваць духоўную культуру беларускага народа.

Артыкулы А. Кучара і М. Клімковіча пра Змітрака Бядулю багата чаго дадаюць да таго, што ўжо напісана і вядома пра гэта выдатнага пісьменніка.

Але было-б лепш, каб гэтыя артыкулы дапаўнялі адзін другі. У асноўным яны паўтараюць у некаторым адзілінным адні і тым-ж палажэнні, з той толькі розніцай, што артыкул М. Клімковіча больш шырыны за лік біяграфічных матэрыялаў З. Бядулі, але менш глыбокі ў аналізе.

Разам з тым абодва артыкулы недастаткова высвятляюць уплыў на творчасць Бядулі рэакцыйнай школы сімвалізма.

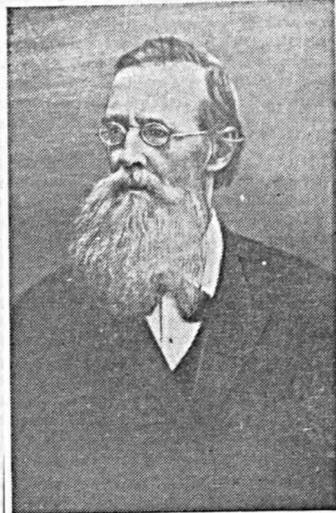
А. Кучар толькі між іншым зазначае, што светлагляд школы сімвалістаў меў уплыў на паэта, а М. Клімковіч сцільны бадай адмаўляць уплыў сімвалізма на творчасць З. Бядулі, падмяняючы яго романтизмам.

Не зусім поўна ахарактарызаваны абодва аўтары і пацыфісцкая настроі З. Бядулі ў гады імперыялістычнай вайны.

Недаацэнка некаторых асаблівасцей светлагляду пісьменніка мала дапамагае чытачу ўсебакова і аб'ектыўна зразумець яго літаратурную спадчыну.

А. Н. МАЙНАУ (Да 50-годдзя з дня смерці)

20 сакавіка споўнілася 50 год з дня смерці вядомага рускага паэта Апалона Нікалаевіча Майкава...



Разам з Фетам і Палонскім Майкаў быў звязаны з прыхільнікамі «мастацтва для мастацтва»...

Тыма пускаяй ешчэ ярыся! Дешь взойдот мочуг!

Майкаў марыў быць жывапісцам, але тахвальныя водклікі Плятнёва і Нікіціна аб яго першых літаратурных спробах...

Адзін час Майкаў быў блізка з гурткамі Бяліцкага і Петрашэўскага. Аднак, уздзеянне гэтых гурткоў на паэта было нязначным.

У пачатку 50-х гадоў ён далучаецца да славянафілаў і ў асноўным прытрымліваецца іх поглядаў.

Найвялікшы геній музыкі

(Да 120-годдзя з дня смерці Бятховена)

26 сакавіка 1827 года памёр геніяльна нямецкі кампазітар, выдатны прадстаўнік сусветнай музычнай культуры Людвіг ван Бятховен.

Нарадзіўся Людвіг Бятховен 16 снежня 1770 года ў Бонне (Германія), у сям'і прыватнага спевака.

Юнаком Бятховен знаёміцца з творамі буйнейшых французскіх кампазітараў, сучаснікаў Вялікай французскай рэвалюцыі і яе выразнікаў — Гасека, Керубіні, Меаля і іншых, якія зрабілі ўплыў на раннюю творчасць Бятховена.

Бятховен вядомы нам, перш за ўсё, як творца цудоўных па сваёй сіле і магутнасці сімфоній, якія складаліся з шматліка сусветнай сімфонічнай музыкі.

Калі першая сімфонія, поўная радасці жыцця і глыбокага аптымізму, напісана ў сімфонічным стылі XVIII стагоддзя, дык другая — плён спелага і зусім самастойнага даравання.

У 1803 годзе з-пад пера Бятховена нараджаецца 3-я «Герцаіная сімфонія» — адно з найбольш выдатных дасягненняў сімфонічнай музыкі.

Па сіле сваёй напружанай рытмікі, багата і малюўчай гармоніі, па незвычайна новым у той час прэймам аркеструці, разлічаным на максімальную паўнату гучання — трэцяя сімфонія з'явілася новым і смелым словам у галіне музыкі.

Адна агульная думка прасякае мноства твораў Бятховена. Гэта думка — аб свабодзе і героі. Героізм, які вабіў да сябе Бятховена — ёсць героізм стваральніцтва; героізм, мэтай якога робіцца карыснае служэнне чалавечеству. Думка аб такім героі і героізме з'яўляецца лейтматывам «Герцаінай сімфоніі», яе вядучай і галоўнай тэмай.

У чацвёртай сімфоніі, напісанай у 1806 годзе, у год жанібы Бятховена на Церэзе Брунсвік, знайшоў сваё адлюстраванне глыбокае пачуццё кахання. Пятая сімфонія — твор выключнай рытмічнай моцы і вялікай сацыяльнай значнасці. Яна бліжэй за ўсё да тэмы «Герцаінай сімфоніі». Але ў ёй больш выразна гучаць трагічныя ноты.

Бятховен усёй сілай сваёй палымнай прыроды любіў прыроду. Гэтае пачуццё знайшло сваё цудоўнае выяўленне ў 6-ай, так званай пастаральнай сімфоніі. Сямая сімфонія выначана смеласцю і свабодай

А. РЫБАКОВ.

Рэдкалегія: Л. Александровская, А. Багатыроў, Г. Глебаў, П. Кавалёў, Якуб Колас, А. Куляшоў, А. Кучар (в. а. адказнага рэдактара), П. Пестрак, Г. Таран.

У СЯЮЗЕ СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

На секцыі драматургіі

А. Бялёвіч і З. Цялесін закончылі працу над другім варыянтам п'есы «У добры час». Першы варыянт гэтага твора, які папярэдне называўся «На Чырвонай гарцы», быў разгледжаны на мастацкім сабране Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Купалы.

18 сакавіка на паседжанні драматычнай секцыі Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР адбылося абмеркаванне другога варыянта п'есы.

Новы варыянт п'есы, — адзначыў у сваім выступленні М. Клімковіч, — гораць за перапачатковы. Цяпер у п'есе не адчуваецца сучасныя вясковыя каларыты. Новыя элементы, якія аўтары ўзнімаюць у п'есе, не паглыбляюць асноўнага канфлікту паміж Маліўкам і Крыжэвічам, канфлікту, які паказвае нікчэмнасць і шкоднасць «вараўняў» філасофіі Маліўкі і справядлівае імкненне Крыжэвіча і калгаснікаў да новых гаспадарчых поспехаў, да барацьбы з раскрасдальнікамі калгаснага дабра.

М. Клімковіч адзначае, што п'еса напісана на актуальную тэму, у ёй узяты правільны кірунак паказу вобразаў савецкіх людзей. Але, разам з тым, п'есе нехапае яркіх характэрных станоўчых герояў.

Аб нізкім інтэлектуальным узроўні герояў п'есы гаварыў у сваім выступленні П. Панчанка. Героі паказаны пераважна ў моманты ляянак, мала адрэзана месца паказу

барацьбы калектыва за лепшае жыццё калгаса. У п'есе шмат дэталей, якія не дапамагаюць раскрыццю асноўнай ідэі твора.

Аўтары не канцэнтравалі ўвагі ў творах на асноўнай праблеме, — гаворыць М. Лужанін. — Імкненне ахапіць у п'есе як мага больш праблем вымусіла аўтараў уводзіць шмат эпизодычных роляў (млынар, пчалар, дзеці). Гэта распылае нашу увагу, і мы не запамінаем нават асноўных герояў.

Ул. Няфёд спрабаваў давесці, што п'еса «У добры час» — удача аўтараў, што яна выгодна выразіла свядомыя і некаторыя апошніх п'ес. Хоць п'еса і мае некаторыя недахопы, але да яе, на яго думку, не трэба ставіцца вельмі сурова, бо аўтары, як драматургі, выступаюць упершыню.

Не згадзіўся з Ул. Няфёдам А. Кучар. Ён адзначыў, што паставоны ЦК ВКП(б) патрабуюць ад нас высокамастацкіх твораў і ніякай скідкі на важнасць тэмы быць не можа. Затам А. Кучар спыняецца на недахопах п'есы: на непрадзвіжасці фактаў, прыезда Маліўкі ў той калгас, дзе працаваў Крыжэвіч, на неабаснаванасці павелічэння ў другім варыянце колькасці адмоўных персанажаў і г. д.

У спрэчках таксама выступілі К. Крапіва В. Вітка, А. Астрэйка, Я. Рамановіч і І. Грамовіч.

Секцыя прапанавала аўтарам не пакідаць работы над п'есай і ў далейшай працы ўлічыць усе заўвагі, якія былі зроблены выступаўшымі.

Канцэрты філармоніі па радыё

У апошні час па радыё выступае сімфанічны аркестр Беларускага Дзяржаўнага філармоніі, які выконвае творы рускіх, заходне-еўрапейскіх класікаў, а таксама творы кампазітараў Беларусі і братніх рэспублік.

Канцэртны дырыжор У. Брон, М. Шнейдэрман, Т. Каламіцава і інш. Па радыё перададзены ўжо мантаж оперы М. Глінкі «Іван Сусанін», сімфанічная сюіта Рымскага-Корсакава «Шэзеразда», сімфанічная карціна Мусаргскага «Ноч на Лысай гары», сямая сімфонія Бятховена, сімфанічная паэма Ліста «Тасса», другая

сімфонія Я. Цікоцкага, канцэрт для скрыпкі з аркестрам П. Падывава, танцавальная сюіта М. Аладава і інш.

У радыё-канцэртах прымаюць удзел народныя артысты БССР П. Мілозек, М. Дзянісав, заслужаныя артысты БССР А. Амітон, А. Бяссмертны і другія.

У план далейшых радыё-канцэртаў уваходзяць творы Чайкоўскага, Рахманінава, Скрабіна, Глазунова, Брамса, Мяскоўскага, Шастаковіча, Багатырова і другія.

Б. БЛЯХЕР.

Вечар Х. Мальцінскага

ў рэдакцыі газеты «Эйнікайт»

Яўрэйская секцыя Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР і Яўрэйскі антыфашысцкі камітэт арганізавалі выданне ў клубе рэдакцыі газеты «Эйнікайт» літаратурнага вечару Х. Мальцінскага, на якім паэт чытаў свае новыя вершы.

Сярод прысутных: пісьменнікі, журналісты, прадстаўнікі грамадскасці.

Выступаўшы таварыш высока ацанілі франтавую паэзію Х. Мальцінскага. Яго лірычныя вершы прасякнуты глыбокімі патрыятычнымі пачуццямі.

Л. Квітко і Н. Лур'е гаварылі аб эмацыянальнасці і непасрэднасці франтавых вершаў Мальцінскага.

У заключным слове адказны рэдактар газеты «Эйнікайт» тав. Жыцк сказаў:

— Вершы паэта прадзіваў, таму для іх узяты непасрэдна і нашы рэчаіснасці.

Г. РЭЛЭС.



«Стрэча з Чырвонай Арыяй» — інкрустацыя па дрэву І. Вольпер (г. Мінск).

Фотарэпрадукцыя Г. Буганскі.

А. БЕЙЛІН.

„Вайна і мір“

Ленінградскі Малы оперны тэатр распачаў працу над другой часткай манументальнага твора савецкай опернай літаратуры «Вайна і мір». Першая частка гэтай оперы, якая напісана кампазітарам Пракоф'евым паводле сюжэта бесмяслотнага рамана валадара рускага пісьменніка Льва Талстога, была паказана тэатрам у канцы мінулага сезона.

Раман Л. Талстога на опернай сцэне... Не было яшчэ, занадта, у нашым тэатры задачы больш складанай, чым гэта. Яна патрабавала для свайго вырашэння гіганцкіх намаганняў, творчай смеласці і глыбока мастацкага пранікнення ў матэрыял перакрыніцы «Вайна і мір» Л. Талстога — твор, выключнага маштаба, вялікага сацыяльнага і гісторыка-бытавога нааўнення. Ён вызначаецца незвычайнай шматпланавасцю дзеяння і, як сапраўднае вяршыня мастацкага творчасці, узвышаецца ў нашай літаратуры вышэй за ўсё што дасягнулі, выклікаючы захапленне і задушэнне не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. Неабходнасць захаваць у спянтаклі адчуванне маштабнасці гэтага шматгомінага твора, гісторычна правільна перадаць дух часу, увабодзіць сюжэтную лінію рамана і ў той жа час здолецца ахаваць асаблівасці жанра опернага спектакля, — значыць, якая магла б здавацца невырашальнай, калі-б тэатр не даў нам ужо прыкладу, паставіўшы першую частку гэтай оперы.

Пракоф'еў назваў свой твор «Лірыка-драматычным; сцэнамі паводле рамана Льва Талстога». Гэта як-бы вызначыла задуму кампазітара, які не мог увабодзіць на опернай сцэне ўсе моманты рамана, што так шырока і па мастацку глыбока адлюстравана адзін са значных перыядаў гісторыі нашай краіны. Складаным чалавечым характарам, карыны вялікіх бітваў, народны рух, што ўзнікае сярод шырокіх пластоў грамадства і пашырае па краіне, ахопленая поўным вайны 1812 года, — усё гэта ў рамана з'яўляецца не толькі фонам для паказу глыбокіх асаблівых перажыванняў герояў, але і само па сабе складае яго жыццёзольную і неадлучную вобразную аснову, яго плоць. Само сабой зразумела, што як-бы сціпла кампазітар ні вызначыў сваёй задачай, ён не мог не адлюстравана ў сваім творы гэтага грандыёзнага эместу эпохі, калі ён толькі правільна імкнуўся перадаць дух, ідэй і веліч талстоўскага рамана.

Сваю оперу Пракоф'еў пачаў пісаць у 1941 годзе ў першыя месяцы Вялікай Айчыннай вайны, калі сэрца кожнага савецкага патрыёта білася трывогай за лёс Радзімы, вялікай навісцю да ворагаў, гатоўнасцю на самаахвярнасць, на подзвіг. Дні, у якія нараджалася опера, шмат у чым вызначылі ідэйна блізкае нашаму часу вытлумачэнне вобразаў гісторычнага мінулага. Захоўваючы праўду талстоўскага рамана, рэалістычна абмалюючы падзеі, Пракоф'еў узяў сучасную нашай сучаснасці трактоўку сюжэтнай лініі і характараў рамана «Вайна і мір». Па гэтай шляху пайшоў і тэатр, які ажыццявіў паставоўку першай часткі твора Пракоф'ева.

Невыпадкова оперны спектакль «Вайна і мір» загучаў са сцэны Малога опернага тэатра, які даўно заваяваў славу «лабараторыі савецкай оперы». Тут, у супрацоўніцтве з кампазітарамі, былі народжаны такія спектаклі, як «Ціхі Дон» І. Дзяржынскага (паводле рамана М. Шалахава), «Маші» В. Жэлёзінскага (паводле апавесці М. Горкага) і рад іншых. Тэатр заўсёды ішоў па шляху шуканняў, імкнуўся ўзабаціць савецкае опернае мастацтва.

Паставоўкай спектакля «Вайна і мір» у Малым оперным тэатры кіруе народны артыст СССР С. Самасу. Ён не толькі сам

А. С. Новікаў-Прыбой

(Да 70-годдзя з дня нараджэння)

Выключная цікавасць савецкіх пісьменнікаў да сучаснага і мінулага жыцця нашага марскога флота зусім законамерна. Савецкі Саюз — гэта вялікая марская дзяржава. Марскі адмысловы выдатны ролю ў рэвалюцыйнай барацьбе. У час цяжкіх выпрабаванняў лёс усёй краіны, у значнай меры, вырашаўся на марскіх прасторах. Маракм даверана ахова нашых неабсяжных водных рэсурсы. Нарэшце, мора захоўвае ў чалавека мужнасць, загартаваную волю, надзвычайную фізічную выносливасць і швэрдасць духа — тмя імёна якіх, якія ўласцівы савецкаму чалавеку.

Новікаў-Прыбой дасканала ведаў побыт матросаў, разумее інтарэсы і меры гэтых людзей, назраў і вывучаў іх рознастайныя характары, быў сведкам і ўдзельнікам вялікіх гістарычных падзей. Усё гэта зрабіла яго творы цікавымі і значнымі помнікамі эпохі трох рэвалюцый і грамадзянскай вайны.

Аляксей Сільч Новікаў-Прыбой нарадзіўся ў сям'і Мадзееўскіх, Тамбоўскай вобласці, у 1877 г.

Пачатак літаратурнай дзейнасці пісьменніка прыпадае на 1907 год, калі былі надрукаваны (адразу-ж канфіскаваны царскай цензурай) даве яго брашуры пад псеўданімам «матроса А. Зацэртага»: «За чужыя грахі» і «Вар'яты і дарэмныя ахвяры».

Валодваючы велізарным матэрыялам аб Цусіме, пісьменнік імкнуўся хоць часткова перадаць народу праўду аб гэтай ганейнай для царскага самаўладства падзеі.

Былі таксама канфіскаваны «Марскія апавяданні», напісаныя пры дапамозе А. М. Горкага.

«Царская цензура, — пісаў Новікаў-Прыбой у прамове да рамана «Цусіма», — прапускала мае творы з няжасцю. Не гле-

дзячы на матэрыялы, пісаў вельмі мала і друкаваўся рэдка.

Магчымасці для поўнага творчага росту дапамоглі Вялікаму Кастрычніцкаму сацыялістычнаму рэвалюцыю. У галі савецкай улады напісаны асноўныя творы.

Дзякуючы шчасливому выпадку, Новікаў-Прыбой ашлукаў у 1927 годзе свае батальныя матэрыялы аб Цусіме, якія былі скзаны 22 гады таму назад на радзіме пісьменніка. Як вядома, першыя запісы, куды больш поўныя і багатыя, загінулі. З вялікімі цяжкасцямі іх удалося часткова аднавіць аўтару, бо ўвесь час яго не пакідала думка аб стварэнні такога мастацкага помніка падзей, які перадаў-бы ўсю глыбокую трагедыю Цусімы, раскрыў-бы яе сапраўдны гістарычны сэнс.

У спрыяльных умовах савецкай рэчаіснасці Новікаў-Прыбой ажыццявіў сваю запавеную мару. Яго раман «Цусіма» — гэта гістарычная эпопея, прадзіваў помнік жыцця рускага флота перыяда першай рэвалюцыі ў Расіі.

Пісьменнік здолеў вобразна, канкрэтна і перакаўча давесці, што паражэнне рускага флота каля Порт-Артура і Цусімы мала найбольшым вынікам сацыяльнага ладу. Вяноўнікам ганебнага паражэння былі бяздзельны і нічэжныя кіраўнікі, носьбіты незаконнага рамане «Капітан І-га ранга». Ва ўмовах панавання буржуазіі і памешчыкаў таленавіты людзі з народа гібелі пад непамарным цяжарам штодзённых клопатаў і абавязкаў, што знішчалі іх. Яны заставаліся непрызнанымі адзіночкамі, «дзівакамі».

Толькі пролетарская рэвалюцыя дапамагла чалавеку з народа Захара Псалтырава «выявіць свае прыроджаныя таленты, яна адкрыла для яго шырокі шлях, ідучы па якому вестам Захар Псалтыраў пертва-

радамі і вёскамі, адкуль яны прышлі. Яны выразна адчуваюць на сабе цяжар сацыяльнага ўціску і палітычнага беспраўя, які душыў працоўныя масы. Адна з заслуг пісьменніка ў тым, што ён у радзе твораў паказаў працэс выслання класавай свядомасці маракі і рост іх рэвалюцыйных настроў.

Праз усю творчасць Новікава-Прыбой праходзіць вобраз перадавога матроса, носьбіта рэвалюцыйных ідэй. У «Цусіме» гэта ўдзельнік гуртка інжынера Васільева; у апавесці «Падводнікі», дзе паказаны эпизод імперыялістычнай вайны, — унцэр-афіцэр Зобаў, у чый «лабастай галаве» ўнікае перад сабой пытанне, у імя чаго прадаваць кроў на франтах, і праходзіць да рэвалюцыйных вывадаў. Апаўданае «У бухце Атрада» працягвае гэтую-ж лінію далей, праз грамадзянскую вайну. Ходом падзей тут ляжым, апалітычны стары матрос ператвараецца ў самаадданнага барацьбы за інтарэсы народа.

Характэрна, што да рэвалюцыйных ідэй праходзіць імёна тых героі твораў Новікава-Прыбой, якія вызначаюцца выдатнымі інтэлектуальнымі якасцямі.

Адна з улюбёных тэм пісьменніка — паказ матроса, які, пры сваёй маліп'емнасці, выказвае надзвычайную прагнасць да ведаў, да навукі. Прыродны розум і ўпартаць у дасягненні мэты дапамагаюць гэтым людзям дасягнуць высокай культуры. Галерыя падобных вобразаў завяршаецца ў незаконным рамане «Капітан І-га ранга». Ва ўмовах панавання буржуазіі і памешчыкаў таленавіты людзі з народа гібелі пад непамарным цяжарам штодзённых клопатаў і абавязкаў, што знішчалі іх. Яны заставаліся непрызнанымі адзіночкамі, «дзівакамі».

Толькі пролетарская рэвалюцыя дапамагла чалавеку з народа Захара Псалтырава «выявіць свае прыроджаныя таленты, яна адкрыла для яго шырокі шлях, ідучы па якому вестам Захар Псалтыраў пертва-

рыўся ў капітана І-га ранга Захара Пятровіча Кулікава...»

Новікаў-Прыбой — пісьменнік-рэаліст, які вучыўся літаратурнаму майстэрству ў А. М. Горкага. Матросы ў паказе Новікава-Прыбой — гэта звычайныя людзі, з усімі асаблівасцямі таго аспрэда, адкуль яны прышлі на карабель.

Былы рабочы захоўвае свае характэрныя рысы, былы селянін доўгі час яшчэ звязаны з інтарэсамі сваёй сям'і, якая васталася ў вёсцы.

Жыццё дарэвалюцыйнага сялянства Новікаў-Прыбой ведаў дасканала. У некаторых яго апавяданнях («Зуб за зуб», «Лішні») спецыяльна распрацоўваюцца актуальныя тэмы гэтага жыцця. Творы Новікава-Прыбой маюць выразны народны каларыт. Амаць усюды ў іх выкарыстоўвацца багатае фальклора: народная дасціпнасць і гумар праходзіць праз іх нястрымным струменем. З глыбокім веданнем пісьменнік перадае спешыфку марскога жыцця — парадак і звычай на караблі, прафесійную мову марак, адменныя рысы яго характара.

Веліч характэро мора робіцца ў яго прадметам паэтызацыі.

Паказ мужнасці і сілы маракі ў яго барацьбе з бурнай стыхіяй — гэта рамонтна-ка марскога жыцця ў творчасці Новікава-Прыбой займае досыць пачэснае месца побач з рэалістычнымі малюнкамі побыту матроса, яго штодзённых клопатаў і інтарэсаў.

Новікаў-Прыбой узабагаціў савецкую літаратуру каштоўнымі кігамі аб мужных сынах народа — людзях марскіх прастораў нашай радзімы.

Глыбокае веданне жыцця марак, значная насычанасць твораў сацыяльнымі матывамі, дакладнасць у перадачы гістарычных падзей і фактаў, вялікае і шырае пачуццё любові да свайго народа і радзімы, — найкаштоўнейшыя рысы ў творчасці Новікава-Прыбой.

Н. ПЕРКІН.

„ПАД НАШТАНАМІ ПРАГІ“

(Піеса К. Сіманова ў Пінскім абласным драматычным тэатры)

Галоўнай задачай гэтага спектакля (пастаноўшчык В. Пашукін) з'яўляецца паказ барацьбы за новую дэмакратычную Чэхаславакію.

У першай карціне глядач бачыць, як жыць людзі ў славацкай «новай Еўропе» пры панаванні немцаў.

Жыхары дома Францішка Прахазкі, дзе разгортваецца дзеянне, запалоханы, тэрарызаваны. Яны баяцца глянуць на вуліцу, гавораць паціху. Іх пужае кожны выпадковы стрэл альбо шум аўтамабіля. Людзі жывуць у атмасферы глыбокай нявісці да немцаў і ў напружаным чаканні якога-небудзь цуда, якое выратавала б іх ад цяжкага прыгнёту.

На тварах гэтых людзей можна прачытаць адно — калі-ж, урэшце, прыдзе збаўленне?

У Празе наспявае паўстанне. Немцы ў разгубленасці. Пэцт Ціхі ўласнымі рукамі забівае нямецкага рабаўніка, сын Францішка — Людвіг ідзе на барыкады разам з Ціхім. Пршышоў канец іх нявісці. На вуліцах кіпіць бой. Але калі-б 8-га мая не прышла Савецкая Армія, дык паўстанне ў Празе было-б задумана.

У спектаклі глыбока хваляе сцена, калі ў доме Францішка з'яўляецца савецкі афіцэр, палкоўнік Пятроў. Ён прынес вестку аб вызваленні. На тварах вызваленых слёзы радасці і шчасця. Нарэшце людзі ўздыхнулі лёгка.

Пачалося мірнае жыццё. Але тэатр шукае і ў гэтым мірным жыцці выяўлення захаванай і жорсткай барацьбы. Людзі ахвотны пачуццём радасці вызвалення і яно нібы аднолькава хваляе кожнага. «Людзі ідуць па вуліцах. Больш ці менш адналькавыя людзі, і на іх больш ці менш адналькавыя капелюшы, акулары, пальчаткі. А вось за якімі акулары хавалася вочы фашыста? Пад якім капелюшом галава, што думае аб тым, як павярнуць усё назад? У якіх пальчатках рукі, якіх-б з задавальненнем задумалі нас з тобой?» — гаворыць Пятроў Машу. Але словы гэтыя тутэйшым накіраваны да Францішка Прахазкі, які цяпер больш ад усіх хоча міру і спакою. Ён не разумее класовай барацьбы і небяспечнасці адмоўцы ад заспакоенасці. Гэтая заспакоенасць роўназначна новаму няшчасцю, якое прынесуць тым, што цяпер няшчара вітаюць Савецкую Армію. Доктар медыцыны Францішак Прахазка (арт. Ул. Паліцкі) — чалавек высокай культуры, патрыёт, які горача любіць сваю краіну. Разам з глыбокай любоўю да Савецкай Расіі ў ім яшчэ жыве і любоў да «добрага старога часу». Ён гатовы дараваць нават сваім ворагам.

«Ну, так, яны вянаты, яны супрацоўнічалі з гэтымі нямецкімі агіндыкамі. Але людзі ёсць людзі, і я гатовы ім дараваць, раз на зямлі, нарэшце, мір! Божа мой! Няжэ ў гэтую хвіліну думаць аб арыштах і праследваннях? Стэфан, адкажы мне!»

І Стэфан, які прайшоў вялікую школу барацьбы з фашызмам, не задумваюцца, адказвае: «Так, трэба думаць. Даводзіцца».

Два светы сутыкнуліся ў спрэчцы бацькі з сынамі. Францішак баіцца, што Стэфан зрабіўся больш рускім, чым чэхам. «Не, я больш чэх, чым ты. Таму што ты думаш аб мінулым Чэхіі, а я — аб яе будучым», адказвае сын.

Пачалося спрэчка паміж старой і новай Чэхаславакіяй. Гэтая сцена займае цэнтральнае месца і мае вялікае значэнне ў піесе. Тым не менш у спектаклі яна слаба раскрывае сутнасць сапраўднага разладу паміж бацькам і сынам, разладу, у якім выяўляецца вострая сутычка двух ідэалогій.

Артыст Ф. Петрашыка стварае вобраз пакарэлага і добрага сына, ён занатна мяккі, добрадушны і нават саладкавы. Але-ж Стэфан — салдат, злыні, непакорлівы, загартаваны ў бойках з нямецкімі захотнікамі. Стэфан жадае барацьбы, ён разумее, што перамога не азначае яшчэ канца барацьбы. «Зноў барацьба! Барацьба! Не хачу слухаць! Затэкаю вушы!» — гаворыць Францішак. Але Стэфан нявольнік: «Вось, вось... імяна так перад вайной затэкала вушы ўся Еўропа. Не, мы больш ніколі не будзем затэкаць вушы», — рашуча гаворыць ён. Значыць, Стэфан не толькі паслухмяны сын, які пашчотна любіць бацьку, не толькі ўпарты і суровы воін. Стэфан яшчэ і палітык, разумны, адвакаваны чалавек, прадстаўнік тых людзей, якія будучы кіраваць новай Чэхаславакіяй. Людзі, падобныя да Стэфана больш ужо ніколі не дадуць сабе апукаць. Яны ўпэўнены і шчыра павялічваю Чэхаславакію па новаму шляху дэмакратычных пераўтварэнняў, па шляху да свабоды і шчасця. Такім павінен быць Стэфан-Петрашыка.

Але падобнага значэння не набывае сцена яшчэ і таму, што артыст Ул. Паліцкі іграе пакарэджанага і зняважанага бацьку, а не чалавека, які абараняе свае ідэі. Праўда, у спектаклі намір на разлад ёсць, аднак, глыбокага раскрыцця сутнасці палітычнага паядынка няма.

Як прадстаўнік Савецкага Саюза і геранічнай Савецкай Арміі глыбокай паваяў і самі Францішка карыстаецца палкоўнік Пятроў, Артыст В. Окалаў зразумее месца гэтага вобраза ў спектаклі. Пятроў у яго выкананні — большэяк, сапраўдны прадстаўнік савецкага грамадства і яго ідэй, якія прыцягнулі цяпер на свой бок пераважную большасць прагрэсіўнага чалавечтва. Гэта вельмі прывабны чалавек.

Бажня ў выкананні артыста Л. Даноўскай некалькі раздвоеная, разгубленая. Не перажыўшы жахаў нямецкага канцэнтрацыйнага лагера, Бажня, магчыма, і не зразумела-б Пятрова. Але ў яе душы ўжо адбываецца пералом. Бажня сумняваецца ў законнасці старога парадку. У яе душы змагаюцца два светлы. Свет Пятрова яна адчувае сэрцам і гэта вабіць яе да яго. Таму Бажня-Даноўская рашуча адмаўляецца ад Мачэжа, хоць і ведае, што ён з'яўляецца стваральніком для яе спакойнага і абеспечанага жыцця. Артыст трэба ярчай паліца ўсхваляванасць герані, падкрэсліць незвычайнасць пачуццяў, якія раптам ахапілі яе.

Юнак Людвіг (арт. І. Падляхоўскі) закаханы ў Стэфана, Пятрова, Машу, ва ўсё рускае. Але да бацькі, сястры, Грубожа, нават да Ціхага ён ставіцца з некаляроў знявагай. Ён жа рэвалюцыянер, змагаецца з ідэямі старога парадку. У яе душы змагаюцца два светлы. Свет Пятрова яна адчувае сэрцам і гэта вабіць яе да яго. Таму Бажня-Даноўская рашуча адмаўляецца ад Мачэжа, хоць і ведае, што ён з'яўляецца стваральніком для яе спакойнага і абеспечанага жыцця. Артыст трэба ярчай паліца ўсхваляванасць герані, падкрэсліць незвычайнасць пачуццяў, якія раптам ахапілі яе.

Таленавіта іграе ролу Яна Грубожа артыст Н. Цубоўкоў. Грубож з'яўляецца і небяспечна вораг. Магутны наступ Савецкай Арміі і не бліскучыя перамогі зламалі дух гэтага звера. Грубож не на жарты спалохаўся. Ён-жа, будучы ў Мараўскай Астраве, верой і праўдай служыў немцам. Грубож, як пацук, збегіў з шчыльна-скаваўся ў доме свайго сябра Грубож-Цубоўкоў знешне выглядае прыстойным чалавекам. Але вось ён пачынае размаўляць з Францішкам. І тут аказваецца чалавекам крайне прыхільнага погляду. Ён непакоіцца тым, як паставіцца да яго Стэфан і рускія. Гледзчы ўжо насяржкіліся, але яшчэ не аразумелі, што гэта пераконаны фашыст і злыні вораг, які прытаіўся да часу.

Выкрыты Джокічам і Пятровым, Грубож не разгубіўся. Ён з халодным спакоям забівае Людвіга, які прайшоў яго арыштаваць. З такім-жа халодным разлікам ён спрабуе забіць Пятрова. Толькі перагнаўшыся ў безвыходнасці свайго становішча, Грубож прымае атруту.

Цяной жыцця ўласнага сына заплаціў Прахазка за сваё міралюбства і бестурботнасць.

Тыповы фігурай для грамадства Чэхаславакіі з'яўляецца ўрач Юлій Мачэж. У выкананні актара С. Бульчыка Мачэж некалькі пагардлівы і чэрствы ў адносінах да ўсяго, што яго абкружае. Ён вызначаецца буржуазнай абмежаванасцю. Артыст правільна паказвае ў Мачэжу тыповыя рысы тых людзей, якія ўяўляюць небяспеку для Чэхаславакіі, таму што з'яўляюцца той глебай, на якой можа ўзрастаць фашызм.

Пэцт Багуслэў Ціхі (арт. А. Гваздзёў) належыць да найбольш прагрэсіўнай часткі буржуазнай інтэлігенцыі. Гэта пераконаны рэспубліканец, блізка да камуністаў. Ён змагаецца за свабодную Іспанію і цяпер зноў пайшоў на барыкады Прагі. У выкананні Гваздзёў Ціхі разумны, таленавіты і вельмі прывабны.

Артыст толькі не даносіць да гледача пачуцця кахання пэцта да Бажны і ўласіваю для яго ідэяльную закаханасць наогул, якая ніколі яго не пакідае.

«Яркі вобраз чарнагорца Джокіча стварыў артыст А. Якуцік. Джокіч з'яўляецца прадстаўніком злышчых барыбтоў-антыфашыстаў. Ні канцэнтрацыйны лагераў, ні слезата не зламалі яго магутны дух. Ён цяпер як і ў Іспанію адчувае сябе барацьбцом. Знешне выглядае старым, але душа ў яго маладая. Гэта чалавек суровы і жорсткі ў барацьбе супроць сваіх ворагаў».

Цёплы лірычны вобраз савецкай дзяўчыны Машы стварыла артыстка Ю. Гальперына. Маша смелая дзяўчына, палымная патрыётка. Як-бы яна не кахала Стэфана, але савецкая Расія для яе даражэй за ўсё на свеце.

Тэатр паказвае глядачу каштоўны і патрэбны спектакль аб жыцці і барацьбе братняга народа Чэхаславакіі за сваю светлую будучыню. У ім выразна паказана вядучая роля Савецкага Саюза ў гэтай барацьбе, гарачая любоў і дружба паміж славянскімі народамі.

А. БРАНСКІ.



Актыры Беларускага Дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы вывучаюць творы класікаў марксізма-ленінізма. Заняткам кіруе кансультант Мінскага Дома Партасветы К. Купчык. На здымку (злева направа): Э. Шапка, Т. Аляксеева, Л. Рахленка, Р. Каньшыкава, С. Бірыла, З. Ліцкая, І. Ждановіч, С. Станюта, Ул. Дзялюшка, Б. Яніпольскі, К. Купчык.

Фота Г. Бугаенкі.

Марксісцка-ленінская вучоба ў тэатрах Мінска

У тэатры оперы і балета працуюць два гурткі па вывучэнню «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)».

Гурток, у якім займаюцца члены і кандыдаты ў члены ВКП(б) (кіраўнік т. Макеенка) налічвае 22 чалавекі. Гуртком, дзе займаюцца 20 комсамольцаў і беспартыйных работнікаў тэатра, кіруе Ул. Шахрай. У абодвух гуртках праведзена па 20 заняткаў.

Многія камуністы самастойна вывучаюць гісторыю партыі, работы Леніна і Сталіна, гісторыю філасофіі і г. д.

Таварышы В. Малькова і М. Шнейдэрман закончылі вывучэнне твора І. В. Сталіна «Марксізм і нацыянальнае пытанне». Цяпер яны працуюць над работай Сталіна «Анархізм ці сацыялізм». Сістэматычна

вывучаюць гісторыю ВКП(б) камуністы А. Жэмер і П. Масленікаў.

У Беларускай Дзяржаўнай тэатры імя Янкі Купалы працуе гурток па вывучэнню «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)». Кіруе гуртком дырэктар тэатра Г. Маханёк. Распрацаваны ўжо дзве першыя главы.

Вядучыя актыры тэатра вывучаюць творы класікаў марксізма-ленінізма. Праведзены заняткі па вывучэнню «Камуністычнага маніфеста», кнігі Леніна «Што рабіць?» і артыкула Сталіна «Кароткае па партыйных рэзалюцыях». Па кожнай тэме чытаюцца ўступныя лекцыі і праводзяцца семінары. Кіруе заняткам кансультант Мінскага Дома Партасветы К. Купчык.

(На працягу года для работнікаў тэатра былі прачытаны 7 лекцыяў на літаратурныя тэмы і на пытанні багучай палітыкі.

Творчыя работнікі Дзяржаўнага ўрайскага тэатра БССР сістэматычна вывучаюць «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)». Пры тэатры арганізавана партыйная школа.

Артысты, якія скончылі ўніверсітэт марксізма-ленінізма, цяпер самастойна вывучаюць творы класікаў марксізма-ленінізма. Для іх штомесячна чытаюцца ўступныя лекцыі.

Члены партыі рэгулярна праводзяць у калектыве гутаркі аб міжнародным становішчы і аб рашэннях партыі і ўрада па пытанні далейшага ўздыму народнай гаспадаркі нашай краіны.

Цікавасць да партызанскіх песень

У пачатку красавіка 1947 г. у Маскве на паседжанні секцыі фальклора Інстытута сусветнай літаратуры імя Горькага было заслухана паведамленне аб беларускай партызанскай песні, якое зрабіла супрацоўніца кафедры Мінскага педагагічнага інстытута тав. Мейровіч. Тав. Мейровіч пазнаёміла прысутных з тым, як з'явіліся і запісаўся партызанскі фальклор, на аснове якога былі складзены зборнік «Песні барацьбы».

Партызанская песня — найбольш шырока распаўсюджаны жанр партызанскага фальклора Беларусі. Паведамленне тав. Мейровіч аб партызанскай песні выклікала вялікую цікавасць у фалькларыстаў і літаратуразнаўцаў Масквы.

Пасля паведамлення разгарнуліся спрэчкі. Выступаўшы ў спрэчцы спецыялісты-даследчыкі фальклора і літаратуры адзначылі вялікую каштоўнасць, а таксама ўказалі і на істотныя хібы працы, праробленай фалькларыстамі Беларусі.

Беларускі фалькларыст, дацэнт Маскоўскага ўніверсітэта імя М. В. Ламаносава

С. Васіленка, адзначыўшы каштоўнасць працы тав. Мейровіч, сказаў, што гэтая праца не прадумана да канца, у ёй адсутнічае навуковы падыход да сістэматызацыі матэрыяла. Інстытут літаратуры і мовы Беларускай Акадэміі навук не мае навукова-прадуманага плана-карты па зборы фальклора часоў Вялікай Айчыннай вайны. Гэта відаць з таго, што ў паведамленні ні слова не сказана, напрыклад, аб партызанскіх песнях Гомельшчыны і іншых зон дзейнасці партызан. «Нельга не папракнуць фалькларыстаў у тым, — зазначае ён, — што яны не высветлілі пытанне: у якой ступені межа ўплыў творчасці пэцтаў Беларусі на партызанскую песню».

Дацэнт Інстытута сусветнай літаратуры імя Горькага тав. Сідэльніцкая адзначыла, што пры ўсёй неапрацаванасці матэрыяла аб партызанскай песні, паведамленне тав. Мейровіч вельмі каштоўнае для фалькларыстаў Масквы.

Тав. Гофман, якая працуе над фальклорам бранскіх партызан, гаварыла ў сваім

выступленні аб вядзючых задачах і важнасці збору фальклора перыяда Вялікай Айчыннай вайны.

Выступаўшы ў спрэчцы праф. Капіца, тав. Поздніў (Маскоўскі паліграфічны інстытут), тав. Палітыка (акад. грамадскіх навук пры ЦК ВКП(б), Гурэвіч (даследчык фальклора Сібіры) і іншыя адзначылі актуальнасць работы тав. Мейровіч.

Удзельнік партызанскага руху ў Беларусі, член фальклорнай секцыі ССП СССР, дацэнт І. Гутару гаварыў аб тым, што даследчыкам фальклора патрэбна вывучаць барацьбу партызан і партызанскі быт.

У заключэнне выступіў праф. Розанаў. Ён падагуляў сказанае ў спрэчцы, адзначыў вялікую каштоўнасць работы тав. Мейровіч, дзякаваў беларускім фалькларыстам, якія з'яўляюцца, на яго думку першай і самай актыўнай групай з усіх савецкіх фалькларыстаў, што даследваюць фальклор перыяда Айчыннай вайны.

Д. ПАЛІТЫКО.

Прастата і спрошчанаць

Аўтар зборніка «На родных палетках» Адам Русак жадае, каб яго вершы ў максімальнай ступені набліжались да ўзораў беларускіх народных песень.

Вялікая колькасць вершаў прысвячаецца сезонным работам у вёсцы (ворыва, сляба, жывіно) ці звычкям (народнін, вяселле), што характэрна для фальклорных твораў.

Русак імкнецца, каб яго вершы не толькі паводле свайго зместу набліжались да народных песень, але былі падобны да іх і сваёй формай. Аўтар часта ўжывае звароты, характэрныя для вясковых прыпевак:

А дзе тая вішня,
Што дзіла вясню,
Дзе тая дзяўчына,
Што ззяла красою?

(«А дзе тая вішня»).

Сутракаюцца паўторы паасобных слоў:
Пяць сонца спікатам
Верасы, верасы,
Ды паспелі ў полі ўжо
Каласы, каласы.

(«Жывіўная песня»).

А таксама паўторы першых адной або дзвюх строф верша ў канцоўцы («Каўказу», «Вяду», «Не сварыся маматка» і інш.).

Слоўны матэрыял вершаў пэцта заклянае ў сабе народныя прымаўкі («У агні не агарыць-жа ён, у вадзе не патоне ён»). Скрозь сутракаюцца змяшчальныя словы, нахлалт: крынічанька, зязюлька, гасцейкі і інш. Значнае месца займаюць звароты з выклікамі «ой», «гей»:

Ой ды закружыліся
Віхры на радлі.
(«Чырвоная коніца»).

Гэй, вы, немцы-дражынікі!
Гэй, вы, немцышчэ нягодня!
(«То не сокалы вольныя»).

У вершы даюцца сталыя эпітэты, якія перанесены з народных песень: любая радасць, баявая дарога, багатырская сіла, слаўны герой, смелы баец. Зрэдку з'яў-

ваваюцца недакладныя выразы, асабліва тыту: уздымуцца-раскрышчаць; даволі часта сустракаюцца і такія звароты: «У маргільныя сясок у сыры», «Гэй, вы, гасцейкі, ды садзіцеся».

У якой-жа ступені аўтар здзяйсняе жаданне наблізіцца сваімі вершамі да народных песень? Якія небяспекі могуць сустрацца на гэтым шляху і якіх пэцтаў не ўдалося пазбегнуць?

Нам здаецца, што аўтар часта прыляляе некратычныя, няўдмылівыя адносіны, губляе пачуццё меры і забывае, або не бачыць змен, якія адбыліся ў жыцці нашага народа.

Пачнем з апошняга. Уніжненне народных песень, фальклору адносіцца да таго-далёкага часу, калі пераважная большасць нашага народа з'яўлялася непісьменнымі сялянамі, якія свабодна эксплуатаваліся спачатку прыгоннікамі, а затым памешчыкамі і кулакамі. Беспасрэтнае жыццё таго часу знайшло сваё выяўленне ў і стыльнявы асаблівасцях народных песень.

Калі ўважліва прыгледзецца да вершаў Русака, то можна заўважыць, што ў іх ёсць стыльнявы асаблівасці імяна такіх вусных народных твораў, песень, якія адлюстроўваюць паднявольнае жыццё беларускіх сялян да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Таму, каб быць дакладным, трэба сказаць, што ў вершах Русака адчуваецца моцны ўплыў фальклорных песень старога часу, а не ваюга народнай творчасці. Нам здаецца, што гэтую ролю ясна не ўсведамляе аўтар зорніцы. Бо як-жа тады зразумець тое, што пэцт імкнецца нова змест ушчынуць у рамкі старой формы? Калі пахлізна вярба, мутная крынічанька, шэрая зязюлька і іншыя зусім закепаненыя на зямлю словы ў старажытных народна-песнях, то ў вершах Адама Русака гэтая вясковая флора і фауна прыгладзена адзінай і арганічна не ўваходзіць у тканіну вершаў на новыя тэмы.

Адсутнасць адзінаства паміж зместам і

формай з'яўляецца адным з недахопаў вершаў Русака.

Дарэчы, трэба звярнуць увагу яшчэ на адну акалічнасць. У зборніку зусім адсутнічаюць вершы на гарадскую тэматыку. Пэцт з'яўляецца пэсаром вёскі. Але і вёска яго не зусім сучасная. У зборніку толькі адзін раз успамінаецца клуб (і то як месца для танцаў) і ні аднаго разу няма нават умянення слова «школа». Аб адлюстраванні культурнага росту нашай вёскі і гаварыць не даводзіцца.

Спынімся на вершах, па якіх асабліва выразна выяўляецца тое, што Русак не ўздзеў бачыць вёску такой, якой яна ёсць цяпер. Вось верш «Баба Дамінія». Змест яго такі: старая бабка, якая пасе гусей, убацькушы парашутыста, ускладае: «Гэта-ж з неба к нам анілак! На зямлю злятае, Значь дайшла мая да бога Малітва святая».

Бабка становіцца на колены, моліцца богу. Для прыдання смешнага адцення гэтай сцэне, аўтар накіравае бабцы галаву парашутам. Хаця бабцы 77 год («сёмы год мінае бабцы васьмага дзесятку»), але дзея адбываецца ў 1936 годзе (дата пад вершамі) і цяжка паверыць, каб у гэты час у нас знайшліся такія вёскі і такія бабкі, для якіх самалёт і парашут былі-б невядомымі чужымі. Не вылучае аўтар і антырадыкальна ўстаноўка верша («Эх бабулька, абцяцела я высотаў многа, ды не баныла чамусьці яна неба бога», — кажа ёй парашутыста, аднавяскоўка Стэфка Паўлюкова).

«Або вось другі верш «Не сварыся, майчычка» (1939 г.). Маладая дачка прасіцца ў маці, проста моліць яе на працягу сямі строф верша, каб яна адпусціла яе веча-раўн пагуляць у клубе. Дачка абяцае, што «ўстае ранейка», па работу не запозніцца! У верш адчуваецца нейкі стары «дамастроўскі» сямейны лад, сляпая пакарліваць (імяна пакарліваць, а не павага да «тэрыбішага ў сям»).
«Дыбакавасць тэматыкі, няўменне бачыць змен, якія адбыліся ў жыцці нашай

вёскі за гады савецкай улады—вялікі недахоп вершаў Адама Русака».

Аўтар імкнецца надаць сваім вершам музыкальнасць. Гэта ў значнай ступені яму ўдаецца. Вершы яго могуць быць лёгка перакладзены на музыку. І, сапраўды, некаторыя з іх сталі агульнавядомымі песнямі («Песня пра Сталіна», «Бывае здаровы», «Пэцт пазбегне складаных вобразу», падбіраючы для выражэння сваёй думкі словы і мастацкія сродкі, якія адбываюцца ў народнай песні. У гэтых празмернах ён паслядоўны. Але гэты празмерна «паслядоўнасць» прыводзіць да таго, што ў яго вершах цяжка знайсці выразныя вобразы, якія з'яўляліся-б яго ўласным здыткам, як пэцта.

Для некаторых сваіх вершаў аўтар запічае тэмы з народнай творчасці. Паасобныя тэмы бяруцца з вядомых распаўсюджаных песень. Падчас аўтуру ўдаецца падаваць іх у некаторай ступені ў новым плане (верш «Шоў з вайны разведчык», дзе для замацэўкі сустрачы з дзяўчынай салдата, які вяртаецца з вайны, пэцт знайшоў новыя адценні фарбаў), але пераважная большасць вершаў гэтай катэгорыі («Ой, ляцце, гусі», «Завіруха», «Вясельная песня») нічога новага ў сабе не закляючаюць, з'яўляюцца толькі перапевамі, некаторы перафразіроўкай (з дабаўленнем слоў: аўтамат, партызан, кілаграм старога, знаёмка). А верш «Дзяўчынка-чараўніца», які з'яўляецца ні-то перапевамі, ні-то народнай вядомага «В поне-дольны Сажка мелялік, а повторан Сажка шорнік», гучыць слаба.

У зборніку змешчана цэлая нізка вясельных вершаў. Яна вызначаецца аднастайнасцю і звукаванасцю тэм: толькі анісенне багатых пасягаў і ўсхваляне маладой і маладога. У гэтай-жа нізцы амальнаецца і верш «Хлошчам і дзіўчатам», у якім зможнасць выражана праз такую замацэўку вясельнага стала:

Каравай вясельны
Вам насу ў каробцы.
Міску ваншаніны,
Сыру на талерцы,
Парся, вінгдны

І мёду ў манеры,
Пірагоў ішанічных,
І кібас і сала,
Піва і гарэчкі,
І песень нямаля.

Тут аўтарам згублена пачуццё меры. У сваёй песні «Бывае здаровы», якая атрымала вялікую вядомасць, гэта пачуццё меры ў апісанні багацця захавана. Спалучэнне яго з шчырма, ад сэрца, пажаданнем шчаслівага замужага жыцця другою чалавечу (у працягу тэзісу капіталістычнага грамадства: «чалавек чалавечу—воўк»), пажаданне, якое выражае адну з маральных якасцей савецкага чалавека—зрабіла гэту песню папулярнай.

Аўтар доволі часта карыстаецца вобразамі з народнай творчасці. Удалае выкарыстанне іх мы маем у вершы «Песня пра Сталіна»:

Скажаш слова

СВАІМІ ВАЧЫМА

Лісты чытачоў

У часопісе «Полымя» (№ 7, 8—9, 1946 г.) надрукваны дзёнік Георгія Шчарбатава «У родных лясах» (нататкі журналіста). Дзёнік расказвае пра партызанскую народную барацьбу на тэрыторыі Беларусі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Г. Шчарбатаў не ставіў за мэту даць поўную карціну партызанскага руху на Беларусі. Ён малое падзеі, непасрэдным удзельнікам або сведкам якіх ён быў. Па гэтым у дзёніку расказваецца, галоўным чынам, пра баявыя справы і дні партызан Мінскай вобласці.

Дзёнік складаецца з трох частак: «Глыбокі рэйд», «Жыццё аб смерці», «Да перамогі». Ён ахоплівае двухгадовы прамежак часу ад ліпеня 1942 г. да ліпеня 1944 г.

11 ліпеня 1942 г. атрад імя Гастэлы, накіраваны Цэнтральным штабам партызанскага руху ў Беларусь, перасек лінію фронту ў Калінскай вобласці. Яму патрэбна было зрабіць глыбокі рэйд у тыл ворага, каб дабрацца да штаба партызанскіх злучэнняў Мінскай вобласці. Аўтар за хваляваннем расказвае пра дзень, калі партызаны ўступілі на родную зямлю. Год назад яны пакінулі яе, накіроўваючыся на ўсход. Цяпер перад імі зноў паўсталі знаёмыя з дзяцінства малючкі.

«Нібы вузкія пясчкі, то зялёныя акасіны, то жоўтыя стракатыя, без канца і краю цягнуцца беларускія дарогі. Вягучы яны ў сіноў даль па шырокіх палях і лугах, па высокіх барох сасновыя, віючы каля светлых азёр і быстрых рэчак. Ідзець на іх, па родных дарогах, і не адчуваеш стомы, і рад сваёму падарожжю. Лёгка ісці».

Дзёнік Г. Шчарбатава даводзіць, якую вялікую памылку рабілі некаторыя пісьменнікі, калі механічна пераносілі ў свеце творы пра партызанскую барацьбу ў Вялікай Айчыннай вайне рысы партызанскага руху часоў грамадзянскай вайны, або калі паказвалі героямі партызанскай барацьбы статылізаваных «дзядоў».

У нататках паказаны спраўдныя арганізатары і кіраўнікі беларускіх партызан. Гэта — нашы партыйныя і савецкія работнікі, камандзіры і палітработнікі Савецкай Арміі, наша савецкая моладзь, якія апынуліся ў тыле ворага. Народная барацьба ў дзёніку малюецца, як магучы народны рух, які кіруе камуністычная партыя. Перад намі — згортваная свядамы дэспатычнай вайны на чале з адважымі і кемлівымі камандзірамі.

Праз увесь твор выразае праведзена думка пра шчыльную сувязь партызанскай

барыцьбы з дзеяннямі Савецкай Арміі ў змаганні з нямецкімі фашыстамі. Партызаны адчулі на сябе ўздзеянні барацьбы ўсяго савецкага народа. Так, у глыбокую восень 1942 г., калі немцы намагаліся авалоць Сталінград, партызанскія атрады Мінскай вобласці ўзварвалі мост праз раку Пціч, спыніўшы рух нямецкіх эшалонаў па важнейшай магістрады Брэст—Гомель, па якой падвозілася папаўненне арміі Паўлуса. Калі ўлетку 1944 г. распачаўся магучы наступ на беларускіх франтах, партызаны, узрываючы рэкі, авалоўваючы пераправы і населеныя пункты, садзейнічалі паспяховаму пра-свабоджанню войск Савецкай Арміі.

Барацьба на часова акупаванай зямлі паказана як усенародны рух. Насельніцтва абрабаваных і спаленых вёсак радзіна су-стракае народных месцінаў, распывае ў іх пра баі на франтах, пра Маскву, пра Сталіна, арганізоўвае чырвоныя абозы з хлебам.

«Вось ужо каля тысячы кілометраў прайшлі мы па лясах і балотах, і скрозь нас сустракалі і праводзілі свае людзі. Яны цібе і накармяць, і напоюць, і ў дарогу дадуць, ды і правядуць знаёмымі сцежкамі. Колькі іх у Беларусі, такіх адважных людзей-партызан!».

У творы Г. Шчарбатава мастаўлена цікавая і мада распрацаваная тема пра ролю падпольнага большэвіцкага друку ва ўмовах нямецкай акупацыі. Аўтар падрабязна расказвае пра будні рэдакцыі, пра яе людзей, пра цяжкія справы. Аднак, самае важнае—значэнне газеты ў партызанскай барацьбе, яе роля як арганізатара і кіраўніка, адлюстравана недастаткова.

Дні, калі радыё перадавала чарговы загад правядуць або тэкст яго даклада, былі сапраўды святкам для партызан. Сталіна-скае слова накіравала партызан, вяло да перамогі над ворагам.

«Вечар 6-га лістапада 1942 года... Лі радыёпрыёмнікі сабраліся партызанамі. «Мы былі перапоўнены шчасцем, — успамінае Г. Шчарбатаў, — Таварыш Сталін ярка ахарактэрызаваў наш шлях, паказаў нашы задачы. Мала хто спаў у гэтую ноч. Гаварылі пра таварыша Сталіна, пра яго вялікі і светлы розум, гаварылі пра Маскву, пра Чырвоную Армію і былі рады, што таварыш Сталін не забывае аб партызанках».

Партызаны штодзённа адчувалі на сабе клопаты правядуць, які ведаў усе іх патрэбы, дапамагаў у крытычным пытанне.

В. І. Казлоў, які быў на прыёме ў Іосіфа Вісарыяніча Сталіна, «крыўся радаснага навіны. Ён расказаў аб прыёме

групы беларускіх і украінскіх партызан Іосіфам Вісарыянічам Сталінам. Таварыш Сталін цікавіўся жыццём і дзейнасцю партызан... нават пра сухары ведае, і запытаўся ў мяне: «Ну як, таварыш Казлоў, больш не атрымоўваеце сухароў замест патронаў?». Мы, больш маладзёжныя партызаны, зацікавіліся, што гэта была за гісторыя з сухарамі, і запыталіся ў Васілія Іванавіча.

— У адзін з напружаных момантаў мы папрасілі Маскву, — расказаў Казлоў, — каб нам падкінулі боепрыпасы. І вось, літаральна ў тую-ж ноч, прышлі самалёты і кінулі для нас грузы. Мы былі на сёмым небе ад здавальнення. Але якое-ж было расчараванне, калі адкрылі парашутныя мяшкі: там аказаліся адны сухары.

— Нават аб гэтым ведае! — усклікнуў радасць Валодзька Феўралёў.

— На развітанне, — працягнуў далей Васіль Іванавіч, — таварыш Сталін мне сказаў: «Едзьце, хутка ў вас на Беларусі будзем».

Сталінскія словы, прывезеныя ў тыл ворага Казловым, малакава занесліся па ўсёй Беларусі».

Заключваюцца нататкі Шчарбатава сцэнай урачыстага парада беларускіх партызан у вызваленым Мінску.

Дзёніку Г. Шчарбатава ўласліва фрагментарна. Але, не гледзячы на гэта, ён мае выразную кампазіцыю. Пачынаюцца нататкі сцэнай урачыстай прысягі гэтаў-лаўцаў перад пераходам лініі фронту. Затым апісваецца рэйд партызан у тыл ворага і іх барацьба з акупантамі. Як урачыстасць гэтай барацьбы, апісваецца су-стрэча партызан з часткамі Савецкай Арміі.

Малючкі пейзажа і партрэтныя характарыстыкі аўтар дае скупа, некалькімі штырхамі. Пущчы «высокі, шырочаны ў плячах, з чорнай бародой і прыгожымі вачыма», Мачульскі «высокі, размашчаны, з дабрадушным выразам твару і першай сівовай на скронях... Ён часта шчыра і весела смеяцца». Аднак, гэтыя лаканічныя і іншы раз мяжуе са схематызмам і недастатковай выразнасцю (апісанне баявога хрышчэння гэтаўлаўцаў, работа рэдакцыі і г. д.) Аўтар зноў гаворыць пра Казлова, Мачульскага, Змяніна, Мазурава, але яны недастаткова індыўдуалізаваныя. Таксама трэба адзначыць не зусім выразную мову дзёніка. Аўтар часта прыводзіць цытаты з афіцыйных дакументаў. Натуральна, што мова дакументаў павінна адрознівацца ад мовы аўтара. Аднак, часамі гэтае рэзюмэ мж не бачым.

Ю. ВАСІЛЬЕВ.

У Саюзе савецкіх мастакоў БССР

7 красавіка Выставачны камітэт на чале з яго старшынёй В. Н. Маліным разгледзеў эскізы 19 мастакоў, якія працуюць над карцінамі да юбілейнай выставкі, прысвечанай 30-годдзю Савецкай улады. Былі абмеркаваны эскізы І. Давідовіча «І. В. Сталін», А. Шыбіна «Пасля аперацыі», М. Забарава «К. Маркс і Ф. Энгельс», М. Манасона «Клятва танкістаў», А. Кроля «Баявое заданне», Я. Ціхановіча «Дапамога Масквы» і іншыя.

Партыйны сход беларускіх мастакоў абмеркаваў пытанне аб задачах мастакоў у сувязі з пастановай Пленума ЦК ВКП(б) «Аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд» і пастановай XIII Пленума ЦК КП(б) Беларусі.

Прынятае рашэнне аказвае ўсямерную дапамогу калгасам у афармленні плакатамі і лозунгамі калгасных клубоў і хат-чыталень.

Народны мастак БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі З. Азгур, мастакі А. Гугель, Я. Красоўскі і іншыя абавязаліся стварыць партрты перадавікоў сельскай гаспадаркі, знатых людзей калгаснай вёскі.

Паседжанне драматычнай секцыі

9 красавіка на паседжанні драматычнай секцыі Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР была абмеркавана п'еса А. Маўзона «Канстанцін Заслоў».

Усе, хто выступаў на абмеркаванні, адзначылі настойлівасць аўтара, які трымаў на пераправаў свой твор. Новы варыянт п'есы атрымаўся значна лепшым, чым папярэднім.

— Пароды і заўвагі, выказаныя на мінулых абмеркаваннях, дапамаглі маладому драматургу ў яго далейшай працы над сваім творам, — сказаў К. Крапіва. — П'еса стала больш цікавай. Аднак з медадопаў не з'яўляецца тое, што дзейная асоба слаба індыўдуалізаваная аўтарам. Мова п'есы часамі нагадвае мясцінам з няўдала пераказана.

— Не гледзячы на тое, што гэты твор пабудаваны цікава, у ім усё-ж адчуваецца павярхоўны падыход да раскрыцця вобраза Заслоўна, — сказаў П. Глебка. — У п'есе няма такіх момантаў, дзе-б шырочка раскрылася душа гэтага адважнага героя.

Многія адзначылі, што ў п'есе адчуваецца пагоня драматурга за сцэнічнымі эфектамі. Часта гэты чыста тэатральны прыём ператвараецца ў непатрэбную зычкву. Аднак, п'еса А. Маўзона з'яўляецца значным дасягненнем для маладога драматурга.

У абмеркаванні п'есы прынялі ўдзел таксама В. Вельскі, А. Кучар, С. Майхорыч, А. Бялёвіч, У. Агіевіч, Я. Рамановіч і Э. Валасевіч.

НАРОДНЫ АРТЫСТ

(Да саракагоддзя сцэнічнай дзейнасці Г. Ю. Грыгоніса)

Сярод майстроў беларускага савецкага тэатра выдатнае месца займае народны артыст рэспублікі—Генрых Юр'евіч Грыгоніс.

Наш глядач памятае галерэю арыгінальных і непаўторных сцэнічных вобразаў, створаных гэтым майстрам гумару і камедыі. Старога тэрапеўта Бубліка ў п'есе «Платон Крэчат» А. Карнічук, Галушкі ў яго камедыі «У стэпах Украіны», Нічыпара ў камедыі К. Крапіва «Хто смецца апошні», пана Журдэна ў «Мешчаніне ў шляхецтве» Ж. Мольера, Дораша ў п'есе Е. Мірвіча «Машэка» і іншыя ролі з поспехам выконваў Г. Ю. Грыгоніс.

У гэтым годзе спайняецца сорок год, які Генрых Юр'евіч Грыгоніс сумленна і самааддана служыць народу, аддаючы сцэнічнай дзейнасці ўвесь свой талент, свае пачуцці і багаты вопыт.

Складаючы і павучальны шлях прайшоў народны артыст за гэты час. Нарадзіўся Генрых Юр'евіч у 1889 годзе ў мястэчку Падбарэзе на Віленшчыне ў беднай мяшчанскай сям'і. Незакончыўшы вучобу ў Віленскай мужчынскай гімназіі, ён вымушана быў хлапчуком пайсці шукаць заробкаў, таму што сям'я не магла забяспечыць яго сродкамі для далейшай асветы.

Семнаццацігадовым юнаком Г. Ю. Грыгоніс едзе ў Г. Адэсу, дзе паступае юнгам на параход і накіроўваецца ў далёкі рэйс Адэса—Владзівастока.

Падарожжа на новых, невядомых дагэту краінах, стаянкі ў Цэйлоне, Сінгапуры, Калкуце, Нагасакі і іншых партах, знаёмства з новымі людзьмі, — усё гэта ўзбагаціла юнака. Але цяжкая матроская праца ў транзітных умовах надарвала яго сілы. Ён быў зволнены з парахода ва Владзівастока і застаўся беспароўным.

Трупа вядомага антрэпрэнэра Арнольдава, якая працавала ў горадзе, набрала статыстаў для п'есы з матроскага жыцця. Каб не траціць сродкаў на пашпарты матроскай вопраткі, вынаходлівы антрэпрэнэр прышоў у порт і наwerbаваў там беспароўных маракоў для свайго спектакля.

Такім чынам, у 1907 годзе Г. Ю. Грыгоніс трапіў на сцэну. За трыццаць гадоў у вечар, загрымаваны пад бывалага «марскага ваўка», ён выконваў сваю першую невялікую ролю ў масавых сцэнах.

Добрасумленнай працай, глыбокім разуменнем сутнасці кожнай, хоць і самай невялікай ролі і транным адлюстраваннем яе ў знешніх рысах малады статыст звярнуў на сябе ўвагу рэжысёра. І калі раптоўна захварэў актёр, які выконваў ролю слугі ў спектаклі «Эрас і Псіхея», замяніў яго даручылі Г. Ю. Грыгонісу.

Пасля гэтага выпадковага, але удалага дэбюту, Генрых Юр'евіч быў прыняты ў трупы і актёрская справа зрабілася яго сталай і любімай прафесіяй.

Да паступлення ў 1920 годзе ў Першы Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр, цыпер — тэатр імя Янкі Купалы, Г. Ю. Грыгоніс ужо меў досыць вялікі професійналы стаж актёрскай дзейнасці на рускай прыватнай сцэне. Ён выступаў не толькі ва Владзівастоку, але і Хабарўску, Харбіне, Нікольск-Усурыйску, Благавешчанску і іншых гарадах Далёка-Усходняга краю. Знаёмства і блізкае супрацоўніцтва з такім выдатным майстрам правільназначнай сцэны, як К. О. Шорштэйн, садзейнічала творчаму росту Г. Ю. Грыгоніса.

Імперыялістычная вайна 1914 года і мабілізацыя ў армію на пэўны час спынілі актёрскую дзейнасць Г. Ю. Грыгоніса. Звычайным салдатам ён трапіў у родны горад, дзе выпадкова знаёміцца з вядо-



Г. Ю. Грыгоніс разам з усім калектывам тэатра прайшоў увесь складаны шлях ад першых год яго арганізацыі. Багаты актёрскі здольнасці, асабліва ў камедыйнам жанры, прыцягвалі да маладой таленты яшчэ беларускай сцэны агульную увагу, і сам актёр стаў вельмі папулярным і любімым сярод шырокага гледачоў.

Нельга быць удзячным актору за тая незабыўная хвіліны радасці і паўнаці адчування сапраўднага народнага гумару, якім былі насычаны ролі, падзеленыя Г. Ю. Грыгонісам са сцэны ў жывым і іскравым сцэнічным усвабленні.

У ролі генерал-губернатара Мураўёва, царскага сатрапа і вешцеля, Г. Ю. Грыгоніс у новай для яго актёрскай якасці здолеў выявіць у сваёй інтэрпрэтацыі гэтага вобраза глыбокае разуменне гісторыі аляксандраўскай эпохі.

Далейшы творчы шлях Г. Ю. Грыгоніса на сцэне беларускага тэатра адзначаны радкам выдатных работ, асабліва ў галіне стварэння вобразаў нашых сучаснікаў, савецкіх людзей, будаўнікоў новага сацыялістычнага жыцця. Сярод гэтых вобразаў пераважнае месца займаюць людзі з камедыйнага рысамі характару, як, напрыклад Бублік, Нічыпар, Галушка. Аднак, творчы дыяпазон актара не абмяжоўваецца тодыкі ім. Інжынер Чужакоў («Мост»), прафесар Чадаў («Жыццё кляч»), Волцік («Ігна») і інш. вырашаныя былі актёрам у глыбока псіхалагічным плане.

Г. Ю. Грыгоніс паслядоўна актёр-рэаліст. Ён у сваёй сцэнічнай рабоце ідзе па найбольш складанаму шляху—рэалістычнага адлюстравання, ігнаруючы павярхоўны, хоць і найбольш спаскуляваны прыём грэзкі, клауднады, таннага камедыйнага эфекта.

За сорок год працы на сцэне Г. Ю. Грыгоніс сыграў вялікую колькасць самых рознастайных роляў. Асабліва яркімі рысамі яго выканання з'яўляюцца — яснае разуменне сутнасці свайго героя, падрадкаванне свайго творчага «Я» ансамблем спектакля, майстэрства і высокая культура выканання.

Сціпласць, надзвычайная професійная дысцыплінаванасць і адданасць тэатральнай справе, чуюцца і прастата ў адносінах да сваіх таварышоў, да ўсяго калектыва — усё гэта характэрныя адзнакі артыста.

Партыя і ўрад высока ацанілі творчыя заслугі Г. Ю. Грыгоніса, узнгародзіўшы яго ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і надаўшы яму годнасць народнага артыста БССР.

Сцэнічная дзейнасць Г. Ю. Грыгоніса—жывы прыклад для нашай тэатральнай моладзі ў сэнсе сумленнага адносінаў да сваёй справы, высокай маралі і актёрскай этыкі, настойлівай працы над сабою.

Я. РАМАНОВІЧ,
заслужаны артыст БССР.

Конкурс на лепшы літаратурны твор і на лепшы пераклад з рускай на татарскую і з татарскай на рускую мовы

У сувязі з 30-годдзем Вялікай Ка-стрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, Саюз савецкіх пісьменнікаў Татарыі і Татарскае Дзяржаўнае Выдавецтва аб'яўляюць конкурс на лепшы літаратурны

твор вялікай формы (роман, аповесць і паэму).

Адначасова праводзіцца конкурс на лепшы пераклад мастацкай літаратуры з рускай на татарскую і з татарскай на рускую мовы.

Для перакладаў на татарскую мову, акрамя твораў рускіх класікаў і савецкіх пісьменнікаў, журы раіць верыць Янкі Купалы і Якуба Коласа і вазьму «Сцяг брыгады» Аркадыя Куляшова.

Рукапісы прымаюцца да 1 верасня 1947 года.

Цікавы спектакль („Рускае пытанне“ ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры)

Магілёўскі тэатр першым у рэспубліцы паставіў п'есу Сіманова «Рускае пытанне», стварыўшы яркі, публіцыстычна востры і мастацка-паўнаціны спектакль, які выклікае ў глядача законную гордасць за сваю магучую краіну. Спектакль паказвае, што лепшыя людзі Амерыкі любяць Савецкі Саюз, жадаюць з ім дружбы, захапляюцца гераізмам, духоўнай сілай савецкага народа.

У п'есе мала знешне эфектных сцэн. Тэатр зразумець, што ён вартасць заключаецца ў праўдлівым адлюстраванні рэчаіснасці, у сцэнічна-дзейснай дыялогу, у яркіх, цікавых характарах.

Рэжысёр М. Нікіцін у рабоце над п'есай пайшоў на лініі раскрыцця ўнутранага свету дзейных асоб.

Цэнтральным вобразам п'есы і спектакля з'яўляецца журналіст Гары Сміт (арт. С. Астраўмаў). Актёр стварыў яркі і жыццёва прабудзены вобраз сумленнага амерыканскага журналіста. Яго Сміт — багатая і шматбаковая натура. У пачатку спектакля Астраўмаў не паказвае супярэчнасцей паміж Смітам і асяродкам, якое абкружае яго. Сміт хоча быць як мага далей ад усялякіх спрэчак, што надакучылі яму. Ён сумленны чалавек. І калі яму прапаноўваць напісаць палітычную кнігу аб Расіі, ён усклікае: «Я ўжо перастаў што-небудзь разумець у гэтым звар'яцелым пасляваенным свеце. Змагаліся, рэкі крыві прайвалі... дзесяч чаго ўсё гэта было?»

Прысудам і сабе і Амерыцы гуцаць гэтыя страшныя словы. Але Сміт вымушаны скарыцца перад сілай далара. Ён згодзен ехаць у Расію, згодзен напісаць аб ёй кнігу. Іншага выйсця, здаецца яму, няма, ды ён пакуль што і не шукае яго.

З усім ішым Сміт прыязджае з Расіі. Ён задуманы, засяроджаны. У сцэне, калі ён дзікуе сваю кнігу стэнаграфіста Мэг, Сміт-Астраўмаў выклікае да сябе шчырыя сімпаты гледача. З глыбокім унутраным хваляваннем раскрывае ён па-

чучцё абурэння сваімі гаспадарамі, на-чучцё любові да простых савецкіх людзей. «Рускае пытанне, — гаворыць ён, — даўно перастала быць толькі рускім пытаннем. Гэта праблема камені, на якую ва ўсім свеце правяралася цяпер сумленнасць людзей». Сміт цвёрда вырашыў сказаць толькі праўду аб Расіі. Але ён неакаюцца за свой лёс і лёс Джэсі. Аднак пачуццё гордасці за перамогу сумленнасці падтрымлівае Сміта. Артыст выяўляе гаму рознастайных пачуццяў, што кіпяць у ім і падоюцца ў рэаліях, знешне спакойных і карэктных.

Макферсон, які валодае здольнасцю ўсміхацца дванаццацю рознымі ўсмешкамі, вар'яецца ад гэтага спакою: «Вось у мяне будзеце працаваць ліфцёрам!» — грывнуўшы са стала, крычыць ён.

Гэты, самы моцны і, мажліва, самы лепшы момант ва ўсім спектаклі,—кульмінацыйны пункт барацьбы ідэалагічна дзюх Амерык: Амерыкі Макферсонаў, Гульдаў, жыхароў Уол-Стрыта і Амерыкі Лінкальна, Франкавіча Рузвельта, Сміта, Амерыкі дэмакратычнай.

Прайшоўшы праз рад цяжкіх маральных і матэрыяльных выпрабаванняў, Сміт робіць такі вывад: «Я наўліна думаю, што смерць адна Амерыка. А цяпер ведаю: смерць Амерыкі дзве». І калі няма яму месца ў Амерыцы Херста, «дык ён, чорт вады, знойдзе сабе месца ў другой Амерыцы—у Амерыцы Лінкальна, у Амерыцы Рузвельта».

Мажорным акордам гуцаць гэтыя заключныя словы п'есы з узнваў Сміта-Астраўмава. У гэтых словах моцнага і вядомага чалавеча гуццё смелы выклік амерыканскай рэаліцы.

Макферсон і Гульд — уладальнікі буйных газет Амерыкі вераі і праўды служыць сваім гаспадарам з Уол-Стрыта. Гэта перакананая рэакцыянеры. Але ў спектаклі яны вырашаны, як розныя людзі.

Макферсон выяўляе пранія імперыялістычнага апетыты некаторых амерыканскіх

колаў. У выкананні К. Маслава Макферсон — гэта хцівая ажука. Сутнасць яго тонка схавана пад маскай пажаннасці і разважлівасці. Ён не пазбаўлены завуляванай ганарлівасці і самахвалявання. Макферсон не супроць таго, каб пахваліцца, што на яго імянінах будзе прысутнічаць Чэрчыль. Усе гэтыя рысы вобраза Макферсона ярка і пераканаўча раскрыты ў сцэне, дзе выкрываюцца норавы амерыканскага рэакцыянага друку. З усмешкай ён прапаноўвае Прэстону паклініцца артыкулу Віпмана «Аб планах рускай экспансіі» змясціць на першай старонцы і над буйным загалоўкам, а артыкул, які «хваліць рускіх... даць на шаснаццатай старонцы, не раней». А калі рускія далучыць абв'яржэнне, дык яго можна змясціць на двадцатай старонцы. «Допіс працягваюць мільёны людзей, а абв'яржэнне — дзесяць тысяч».

Гульд у выкананні арт. Ю. Сперанскага — прасталінейны: «Рускія знішчаюць капіталізм, а я хачу знішчыць камунізм». Гэта—перакананы, злосны і адкрыты вораг Савецкага Саюза.

Роль карэспандэнта херстаўскай газеты Боба Морфі выконвае арт. Б. Цярэнец. Ён шчыра любіць Сміта, разумее глыбока свайго маральнага падзення. Актёр выраза раскрывае гэта. Але здольнасць абурэння, пратэсту яшчэ не знікла ў Морфі. А гэтага няма ў спектаклі. Актору трэба мець таксама на ўвазе, што і смерць Морфі з'яўляецца своеасаблівым выклікам грамадству.

Улада грошай — вось ключ да раскрыцця зместу спектакля. За грошы купляецца і чэс і сумленне.

Перад нам Хардзі—рэпарціёр скандальнай хронікі (арт. Б. Ігнаўцеў). Гэта ўжо зусім скончаны чалавек, які да рэшты прайшоў усяго сабе і душу сваю. За дзесяць далараў ён гатовы, як верная сабака, служыць сваім гаспадарам. У такім плане, і зусім праўдлівым, вядзе ролю артыст Ігнаўцеў.

Бялігасныя капіталістычныя сістэма спустошыла і душу Джэсі (арт. А. Качаткова). Пакуль Джэсі была маладая і прыгожая, яна жыла на сродкі сваіх багатых каханкаў. Але ёй ужо 33 гады. Джэсі

вырашае цяпер знайсці сваё асабістае шчасце. І выбірае Сміта, бо ведае, што ён павінен атрымаць буйную суму грошай. «Мне няма ніякай справы ні да яго ідэй, ні да рускіх, ні да таго, што ён напіша аб рускіх. Я хачу мець свой дом, сваіх дзяцей і крыху свайго шчасця. Мне надакучыла быць звязоў». Джэсі шчыра кахае Сміта. Аднак, гэта не перашкаджае ёй кінуць каханнага чалавеча ў самую цяжкую хвіліну яго жыцця. Такой паўстае перад намі яна ў выкананні Качатковай. Але мы не можам прыняць такую Джэсі. Яе вобраз павінен выклікаць у глядача абурэнне ўсёй сістэмай, якая явяецца жанчыну. А такога пачуцця вобраз Джэсі, створаны Качатковай, у нас не выклікае. У гэтым асноўны недахоп выканання.

Артыст Б. Гарыя ярка характарызуе Кеслера, Кеслер-Гарыя—гэта чалавек справы. Яму ўсёроўна, што выдаваць, абы быў заробак. Але выдаць кнігу Сміта ён баіцца. Макферсон можа зусім знішчыць яго. Тэма ўлады грошай выразна выяўлена і праз гэты вобраз. Хаця роля Кеслера і зніпадзела, але яна і паводле знешняй і паводле ўнутранай лініі ўроблена на-майстэрску.

У п'есе Сміт не адзінокі. Калі ён пераходзіць да актыўнай барацьбы з рэакцыяй, дык яго ў гэтым падтрымлівае Мэг (арт. Л. Свешнікова). Яна з гарачым спаваеннем ставіцца да лёсу Сміта, імкнецца дапамагчы яму, падтрымлівае яго добрым чутым словам і парадай.

Увогуле ў спектаклі няма актёрскіх няўдач. Удала зроблена афармленне, калі не лічыць занадта беднага абсталявання кватэры Сміта. Спектакль цікавы і паводле вырашэння асобных сцэн. Але вартасць яго не толькі ў гэтым. «Рускае пытанне» мае вельмінае выхаваўчае значэнне для савецкага глядача, як спектакль, які за-крапае пытанні міжнароднага парадку. Ён паширае кола інтарэсаў савецкіх людзей, выклікае ў іх пачуццё гордасці за сваю краіну, за свае ідэй. Спектакль адказвае на запатрабаваны часу, таму што бялігасна б'юць «буржуазную культуру, якая знаходзіцца ў стане маразу і разлажэння» (А. А. Жданавіч).

А. АТРОШЧАНКА.

Профсаюзныя канферэнцыі ў тэатрах

5 красавіка адбылася профсаюзная канферэнцыя ў Беларускім Дзяржаўным драматычным тэатры імя Янкі Купалы.

Са справаздачымі дакладам аб рабоце МК профсаюза работнікаў мастацтва выступіў старшыня МК тав. Э. Шанко.

Выступалі ў спрэчках т. т. Л. Літвінаў, С. Вірвала, Г. Махань, Б. Платонаў, Я. Рамановіч і іншыя гаварылі аб значнасці праведзеных мерапрыемстваў, а таксама падкрэслілі, што ў рабоце профсаюзнай арганізацыі тэатра пастанова ЦК ВКП(б) па пытаннях літаратуры, тэатра і кіно не знайшлі яшчэ патрэбнага адлюстравання. МК павінен больш актыўна мабілізаваць калектывы тэатра на своеасабовае выкананне рэпертуарнага плана; неабходна ўмацаваць агітсаюзную работу сярод калектыва.

Была прынята пастанова, у якой адзначалася, што ў далейшай сваёй рабоце МК павінен выправіць адзначаныя недахопы.

На профсаюзнай канферэнцыі ў тэатры оперы і балета быў заслуханы справаздачы доклад старшынкі МК тав. К. Пуруўскага.

У дакладзе гаварылася аб рэпертуары тэатра, вытворчай агітсававай рабоце і бытавым абслугоўванні тэатральных работнікаў.

За справаздачым перыяд тэатр даў 10 канцэртаў у агітпунктах, 4 — у шпіта-

лях, 26 — у вайсковых часцях, 26 — грамадска-шэфскіх (на прадпрыемствах, у дзіцячых дамах і г. д.).

Да апошняга часу калектывы тэатра меў шэфства над калгасам «Чырвоны спецыяліст», Сеницкага сельсавета, Мінскага раёна. Туды выязджалі канцэртныя бригады. Запрошаныя тэатрам у Мінск лепшыя калгаснікі, у ліку 40 чалавек, прысутнічалі на спектаклях. Цяпер тэатр узуў шэфства над Лагойскім раёнам, Мінскай вобласці.

У спрэчках па дакладу выступілі т. т. І. Балочін, П. Млодз, Н. Гасціловіч, Н. Гульман, Р. Мільто, А. Марголін, А. Арыярскі, Г. Аўстандаў і іншыя. Яны адзначылі, што МК не досыць уважліва ставіўся да сацыялістычнага спаборніцтва ў тэхнічных дзях, рэдка збіраў вытворчыя наравы. Гаварылася таксама аб нека-лякопых агітсававай рабоце і аб недавальняючай рабоце бытавога сектара.

Аднак, не гледзячы на гэтыя недахопы, работа профсаюзнай арганізацыі тэатра была прызнана здавальняючай. Канферэнцыя дапоўніла склад МК новымі членамі і выбрала дэлегатаў на рэспубліканскую канферэнцыю Беларускага Рэспубліканскага камітэта профсаюза работнікаў мастацтва і кінематаграфіі.